

POLET

LIST ŽENSKOGA ĐAČKOGA DOMA SPLIT / BROJ 27, GODINA 2023.



Tema broja
Djetinjstvo



UREDNIŠTVO

Učenice:

Ana Kaselj, Dora Pašalić

Mentorica:

Đurđica Kamenjarin, prof.

Vanjske suradnice, bivše učenice:

Kristina Ćuk, Antonela Dominiković, Mija Galić, Anita Vudrag

FOTOGRAFIJE

Naslovna stranica – Antonela Knežević,
Degas na domski način

Portreti maturantica – Tina Mirošević,
Romina Pazarac
Ostale fotografije – Arhiva Doma

LEKTORICA

Divna Šušić, prof.

TISAK

Dalmacija papir Split

Travanj 2023.

Naklada 120 primjeraka

NAKLADNIK

Ženski đački dom Split

Ćirila i Metoda 26

HR-21000 Split

Tel: 021 42 05 02

Internet adresa:

www.zenskidjackidom-split.hr/

e-mail:

zenski-djacki-dom@st-htnet.hr

ZА NAKLADNIKA

Ljiljana Buljubašić, prof.

SADRŽAJ

Impressum, Sadržaj.....	2
Uvodnik	3
Biti dio njihove adolescencije	4
Osobna iskaznica Doma	6
Domski dani	7
Djetinjstvo po fazama.....	12
Deprivacija djetinjstva u zemljama Trećeg svijeta..	16
Prava Djeteta.....	18
Djetinjstvo naših odgajateljica.....	20
Miris djetinjstva	24
Sjećanje na djetinjstvo	25
Na vrhovima prstiju	27
Ispraćaj maturantica.....	28
Pitali smo maturantice.....	30
Gdje su, što rade	33
Malena mjesta srca moga	40
Djetinjstvo poznatih i slavnih	42
Put putujem	44
Portret umjetnika	48
Recenzija	50
Male priče.....	51
Rođačke veze - Strip.....	52
Čarobno ogledalo djetinjstva.....	54
Dodatak - Poster Maturantice, generacija 2022./2023.	



Dobrodošli u Ženski dječki dom Split

Drage čitateljice i čitatelji Poleta!

Polet je vjerni suputnik generacijama djevojaka koje srednjoškolske snove sanjaju na domskim jastucima.

U vrijeme pandemije koja je obilježila školske godine 2020./2021. i 2021./2022., kada su mnoge izvannastavne aktivnosti stavljene na privremeno čekanje, novinarska skupina nije posustala. Tražili smo i nalazili nove načine i putove, nismo prekinuli kontinuitet koji traje već 27 godina. U domskoj knjižnici pažljivo čuvamo stare brojeve Poleta. Oni su vremeplov koji nas vodi kroz generacije. Listajući ih, pripominjemo se dragih osoba, veselih zgoda i zanimljivih događaja.

I u ovogodišnjem Poletu neizostavna je rubrika *Domski dani* u kojoj opisujemo aktivnosti i događaje kojima ispunjavamo naše dane: natjecanja koja imaju dugu tradiciju, projekti koje provodimo, humanitarne i volonterske aktivnosti u kojima sudjelujemo.

Nastavljamo s uvijek zanimljivim temama koje smo svrstali u rubrike *Malena mjeseca srca moga*, *Portrait umjetnika*, *Pitali smo maturantice*, *Put putujem*, *Strip*. Središnji dio Poleta rezerviran je, kao i uvijek, za maturantice.

U ovom broju Poleta posebno smo se bavili temom djetinjstva. Našeg djetinjstva, djetinjstva nekih nama dragih osoba, članova obitelji, naših odgajateljica. Istražili smo što je obilježilo djetinjstvo poznatih i uspješnih hrvatskih sportaša. U svima smo pronašli nadahnuće i putokaz za uspjeh. Posebno smo senzibili-

lizirani za djetinjstvo djece koja su imala manje sreće od nas. Da to ne ostaje samo kao slovo na papiru pokazujemo i tako što od 2007. kroz projekt Zdenac znanja – kumstvo brinemo o školovanju dječaka i djevojčice iz zemalja Trećeg svijeta.

Ove školske godine svoje snove na domskim jastucima sanjaju i balerine Lara i Sara. One su polaznice Glazbene gimnazije Josipa Hatzea koja od ove godine upisuje smjer *plesač klasičnog baleta*. Naše prima balerine inspiracija su za naslovnicu. Slika je autoričin doživljaj Degasovih balerina u domskoj i digitalnoj sadašnjosti.

Pred vas, vjerni i dragi čitatelji, stavljamo naš trud i rad. Kao i uvijek, veselimo se povratnim informacijama, kritikama i sugestijama. Polet stvaramo za vas.

Uredništvo

Degas na domski način

Slika za naslovnicu inspirirana je Degasovim balerinama i domskom svakodnevicom – u kojoj također imamo balerine.

Slika zorno prikazuje život u Domu: šarolik, pun glazbe, zabave, knjiga, društvenih događanja, igara, natjecanja, i naravno – plesa. WiFi oko nas kao pačka na balerini, a u buketu umjesto cvijeća gadgeti. Dok slušamo omiljenu glazbu, mašta izvire vraćajući nas u djetinjstvo gdje svaka od nas rado drži omiljenog plišanca na jastuku. Maštom i zajedništvom životu u domu dajemo još veći sjaj.

Antonela Knežević

Biti dio njihove adolescencije

Piše Klara Utrobičić, psihologinja

Ilustracije Luna Štefulj

Ovo je priča o tome kako je lako zavoljeti Ženski đački dom. Do sada sam radila različite poslove. Međutim, Ženski đački dom je moj prvi posao nakon završenog fakulteta. Posebnost ove priče je i što sam ja prvi psiholog ovog Doma. Razmišljala sam što ja mogu dati Domu, ali i što će Dom dati meni. Sada mogu reći da mi je dao puno.

Govoreći o tome kako je lako zavoljeti Dom, ne mislim na građevinu, njezine zidove, nego na osobe zbog kojih ti zidovi postoje, na učenice. Svaka učenica je dio Doma kao što je svaki kamenčić mozaika dio slike. I svaka od njih je potrebna da bude ovdje kako bi slika Doma bila potpuna. Iz moje perspektive bilo je lijepo gledati različitost svake učenice. Kao što je svaki kamenčić mozaika drugačije boje i oblika, tako je i s njima. Svaka sa svojom jedinstvenosti čini ovaj Dom još posebnijim. Imala sam priliku upoznati svaku učenicu, vidjeti njezinu boju, oblik i ono što ona jest. Dok sam radila u Domu, pokušala sam im ukazati na njihovu vrijednost. Kad bih barem mogla svakoj od njih pokazati kako ih ja vidim i koje posebnosti imaju.

Nije bilo lako pokazati im koliko vrijede. Razdoblje adolescencije je vrijeme između djetinjstva i odrasle dobi, vrijeme kada se uči odgovornosti koja ih čeka u odrasloj dobi. Dokaz da je to vrijeme izazovno je i činjenica da u novije vrijeme psiholozi govore o novom razdoblju nakon faze adolescencije koje se zove odraslost u nastajanju (od oko 18 do 25 godina). Zašto je tako teško uči u svijet odraslih? Je li bolje zauvijek ostati u razdoblju djetinjstva?

„Tko si ti?“ – upita gusjenica. Alice odgovori prično smetenog: „Ja... ja evo baš sad ne znam... dakkako, znam tko sam bila kad sam jutros ustala, ali sam se od tada nekoliko puta preobrazila.“ (Lewis Carroll, Alice u zemlji čudesa)

Možemo se zapitati nije li lako Alici u zemlji čudesa ili Petru Panu jer nikada neće izaći iz faze djetinjstva. Zapravo, čini se da Alice još uvijek ne zna tko je ona.





No, ona to nikada neće ni saznati. Zato nam je potrebna adolescencija. U ovom razdoblju se pitamo tko smo, što volimo, isprobavamo različite stvari. Nekada nije lako, nekada smo zbumeni u pronalasku sebe i shvaćanju okoline. Najradije bismo da postoji neka kutija koju možemo otvoriti i u kojoj će biti odgovori na sva pitanja koja nas muče. Ipak, pitanje je bismo li povjerovali tim odgovorima kad bismo ih pročitali. Jer stavove stječemo iskustvom. Ljepota adolescencije je što malo po malo, iskustvom, otkrivamo sebe i svijet. Stoga, potrebitno je vrijeme u kojem će se istraživanjem različitih uloga i ciljeva pokušati u nekoj od njih pronaći sebe. Tako na intenzivan i sveprožimajući način dolazi do promjena u području mišljenja, emocija i odnosa s drugima.

Od roditelja nerijetko čujemo: „djelinjstvo je bezbrižno“, „vidjet ćeš ti kad odrasteš“ ili samo kažu poslovicu „od koljevke pa do groba najljepše je đačko doba“. Ovakve rečenice u nama stvaraju strah od

odrasle dobi ili krivnju kada se požalimo da je neka situacija teška. Ipak, svako razdoblje nosi sa sobom izazove i teške trenutke kao i one u kojima uživamo i u kojima se dobro osjećamo. Odrasla dob nije strašna jer kada smo u njoj, tada smo već zreliji, a zrelost nam daje mir. Zato nam je potrebno razdoblje u kojem moramo sazrijevati.

Ponekad je teško nositi sam sve ono s čim se susrećemo u razdoblju adolescencije. Važno je razgovarati o onome što nam je neugodno, što nas tišti ili čini zbumjenima jer ne znamo što napraviti. Takve događaje, iskustva, misli imaju svi i nisu nešto „čudno“. O njima možemo razgovarati s osobama u koje imamo povjerenje. Razgovori o tome bili su jedan od mojih glavnih zadataka u Domu. Meni je bilo lijepo tako upoznati učenice, prihvati ih onakve kakve jesu i ukazivati na rješenje njihove situacije. Biti dio njihove adolescencije predivno je iskustvo. Bilo je i smijeha i suza i svega onoga što je dio te faze.



Osobna iskaznica Doma

„Raznovrsnost je začin života.“ (latinska poslovica)

U Ženskom đačkom domu smještene su redovne učenice koje se školju izvan mjesta stavnog boravka. Najveći broj učenica je iz Splitsko-dalmatinske (91) i Dubrovačko-neretvanske županije (36), slijede učenice iz Šibensko-kninske županije (7), Grada Zagreba (3), Primorsko-goranske i Brodsko-posavske županije po 1, te iz Bosne i Hercegovine 4 učenice.

Dom ima 38 soba za učenice. Raspoređene su u 7 odgojnih skupina. Svaka odgojna skupina ima odgajateljicu. Pored odgajateljica, svakodnevnu brigu o učenicama vode stručna suradnica pedagoginja, medicinska sestra i dvije noćne paziteljice. O nabavi hrane brine ekonomica, a hranu priprema tim od šest kuhara/kuharica. Urednost doma održavaju dvije spremачice, brigu o posteljini vodi pralja/peglačica, o održavanju brinu dva kućna majstora. Dom ima portira, računovođu, voditeljicu računovodstva, tajnicu i ravnateljicu.

A one zbog kojih Dom postoji su djevojke koje polaze 21 splitsku srednju školu. Njih 142 raspoređene su u 7 odgojnih skupina, u 37 soba.

Škola/razred	I.	II.	III.	IV.	V.	Σ
I. gimnazija		1	3	2		6
II. gimnazija	1					1
III. gimnazija	4					4
IV. gimnazija Marko Marulić	1	1		1		3
V. gimnazija	1		2			3
Gimnazijski kolegij Kraljica Jelena				1		1
Glazbena škola Josipa Hatzea	2			2		4
Srednja tehnička prometna škola	1	1	1	2		5
Prirodoslovna škola		4	1	3		8
Pomorska škola				1		1
Obrtnička škola	5	4	10	9		28
Ekonomsko-birotehnička škola	1	2	3			6
Zdravstvena škola	11	9	5	4	2	31
Dental centar Marušić	1	2		3		6
Graditeljsko geodetska škola	3	1	1	1		6
Škola za dizajn, grafiku i održivu gradnju	3	3	1	3		10
Komercijalno-trgovačka škola		1				1
Turističko ugostiteljska škola		4	2	1		7
Škola likovnih umjetnosti	1	1	3	3		8
Klasična gimnazija Don Frane Bulić			2			2
Srednja škola Braća Radić		1				1
Ukupno 21	35	35	34	36	2	142

DOM I JA - DA

Nakon dvije godine stanke zbog Covida, u travnju 2022., održana je 44. regionalna Domijada. Natjecanje se održalo u sportskoj dvorani i galeriji Sveučilišnog kampusa u Splitu.

U sportskom dijelu predstavili smo se ekipom badmintona. U kulturno-zabavnom dijelu predstavili smo se u kategorijama:

- glazba - Klapa Ružmarin, Zapivala tica mala
- folklor - Šinjorine, Pjesme i plesovi otoka Šolte
- recitacija - Kristina Ćuk, Ispričavam se
- slika - Dora Lončar, Kaos
- crtež - Anamarija Roso, Eva
- instalacija - Edvard, grupa učenica
- fotografija - 8 uradaka rad učenica multimedijске grupe
- modni dizajn - Post nubila phoebus, grupa učenica
- industrijski dizajn - Zaviri iza kulise, grupa učenica
- rukotvorine - Drijade, grupa učenica
- novinarski izraz - domski list Polet br. 26.

Svoje doživljaje opisale su sudionice Domijade.

Došla je u Dom kao maturantica. I u toj jednoj godini domskog života odradila je ono što neke ne odrade ni u četiri. Širokih interesa, znatiteljna, marljiva, ukloplila se u trenu. Školske obvezе i epidemiološke mjere nisu je spriječile da sudjeluje u badmintonu, kreativnoj, dramskoj, foto sekciјi i u novinarskoj grupi. Kristina Ćuk opisala je svoje iskustvo s Domijade.



Kristina Ćuk



Oko, multimedijiska grupa - kategorija fotografija

Recitacija i Kre@tivna grupa

Domijada je jako zabavno iskustvo. Bilo mi je fantastično vidjeti folkloruše s njihovim harmonikašem, savršeno koordinirane plesače modernog plesa, pjevače i sve druge. Još je zanimljivije bilo razmjenjiviti iskustva i savjete s onima koji su se natjecali u kategorijama u kojima sam i ja, kreativcima i recitatorima. Što se tiče recitacije, izvela sam svoju autorsku pjesmu s kojom sam zaslužila prvo mjesto na Regionalnoj domijadi, a onda i na Državnoj domijadi. U kreativnom smislu okušali smo se u mnogo područja koja su također zaradila visoka mjesta. Ipak, vrhunac Domijade bilo je neformalno druženje (kavica) s poluformalnim autoritetima (odgajateljicama).

Kreativ@ Katarin@

Dio sam kreativne sekcije, jednog od mnogih izbornih programa koji se organiziraju u našem domu. Smisao izbornih i posebnih programa je, između ostalog, zabava i kvalitetno provođenje slobodnog vremena. Kreativna sekcija ispunila je moja očekivanja. Sastajali smo se jednom tjedno i uz glazbu smisljali razne, manje ili veće, projekte.

U prvom polugodištu zagrijavali smo se s manjim projektima poput tematskih plakata na glavnom panou.



Katarina Kaselj, Post nubila phoebus



Folklorna grupa Šinjorine

U drugom polugodištu prionuli smo na pripreme za Domijadu. Čula sam od starijih generacija da je Domijada veselo i uzbudljivo događanje. Moja prva Domijada organizirala se nakon dvije godine stanke zbog Covida. Regionalno natjecanje održavalo se u Sveučilišnoj knjižnici u Splitu. Bilo je zanimljivo; sudjelovali su učenički domovi iz regije Južna Hrvatska u čak dvanaest kategorija: glazba, folklor, recitacija, filmsko stvaralaštvo, fotografija, slika, crtež, instalacija, skulptura, modni dizajn, industrijski dizajn i rukotvorine. Na regionalnoj razini kreativna sekcija pobijedila je u dvije kategorije: instalacija i modni dizajn.

Instalacija se zvala Drijade. Naše šumske vile napravljene od žice, na državnom natjecanju koje se održalo u Rovinju, osvojile su drugo mjesto.

Modni dizajn naziva *Post nubila phoebus* (Poslije kiše sunce) izradili smo od pletenih novina. Dizajn se sastojao od haljine, torbice i cipela. Izrada je bila zahtjevna i dugotrajna, ali je zato slast osvojenog prvog mesta bila velika.

Katarina Kaselj



Badminton ekipa

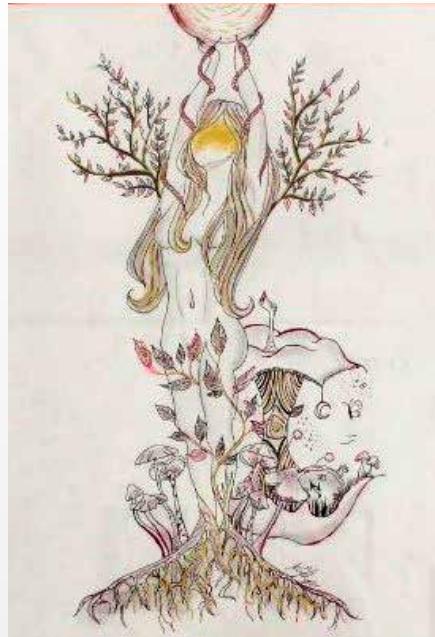


Klupa Ružmarin

Šinjorine

Nakon dvije godine „novog normalnog“, a to znači i bez priprema folklorne sekcije, napokon je održana 44. Domijada u Splitu. Folkloarna grupa „Šinjorine“ plesala je „Šoltu“, u koreografiji Natali Ban. Pune uzbudjenja i pomalo već umorne od svakodnevnih treninga, dočekale smo dan dugi očekivane Domijade i ples pred publikom. Bile smo jako dobre, ali ne i najbolje. Nismo se plasirale za Državnu domijadu, ali zbog uspomena na dobra i zabavna druženja, veselimo se sljedećoj godini.

Lucija Ćirko



Anamarija Roso, Eva - kategorija crtež



Anamarija Roso, kre@tiva



Zaviri iza kulise, kreativna grupa - kategorija industrijski dizajn



Antonela Dominiković, urednica Poleta



Drijade, kreativna grupa



U sjećanje na žrtvu Vukovara i Škabrnje zapalili smo 7 svijeća u ime 7 odgojnih skupina

Na spomen dici

Na spomen njima, sad ovo pišen,
Kad god ih se sitin, uvik teže dišen.
Pisma nek vas siti na svako tužno lice,
Na glasove dice i odletjele ptice.

Postoji pisma „Da rata ne bude“,
KAD BI BAREN DOTAKLA NA SVITU SVE JUDE.
Ne zaboravimo nikad Vukovar grad,
Dičji plač i neizdrživu glad.

Takvo zlo da se nikad ne ponovi,
Neka se radije otvore svi zemaljski ponori.
To su ljudska djela, stoga molim svih,
Molite za oprost, molite za njih!

Ne gubite nadu, i oni su s nama,
Brane nas i štite od svih zlih tama.
I oni ovo čuju, ti anđeli mali,
Pa za njihovu dušu 18. studenog
I ti sviču upali.

Mikaela Pivalica

Kviskoteka

Kviskoteka je domsko natjecanje s tradicijom od impresivnih 20 godina. Svake godine drugačija, prilagođena interesima, vremenu i potrebama, s nekim novim igrami i izazovima. Cilj Kviskoteke, kao i svakog domskog događanja, je ponuditi osmišljeni sadržaj za slobodno vrijeme, poticati druženje u cilju izgradnje osobnosti, jačati timski rad, osnažiti samopouzdanje, vježbati javni nastup, unaprijediti socijalne i komunikacijske vještine te steći nova znanja i vještine. Kviskoteka je trajala pet tjedana. Po uzoru na televizijski show, Kviskoteka je imala voditeljice, hostese i fotografе. One su suvereno vladale pozornicom i uspješno vodile 35 natjecateljica kroz 12 igara: DA/NE, Na tri slova, Slika i prilika, ABC, Sudoku, Treš hitovi, Pikkado, Pantomima, Riječ na slovo, Druga polovica srca, Detekcija i Tko zna zna. Ni publika nije sjedila skrštenih ruku. Osim bodrenja svojih favoritkinja imale su priliku sudjelovati u igri Najbrži prst. Šećer dolazi na kraju – doslovno i metaforički: finalnu večer zaslidle su torte i slatki paketi. Ovogodišnje pobjednice Kviskoteke su djevojke iz 6. odgojne skupine, Modri tim.

Finalistice



Čitam, dam, sretna sam ...

Piše **Sara Vrbatović**

Povodom Međunarodnog dana darivanja knjiga koji se obilježava 14. veljače, u okviru rada domske knjižnice, pokrenuta je akcija prikupljanja slikovnica i dječjih knjiga. Prikupljeno je 47 dječjih knjiga i slikovnica i 21 animirani DVD. Prikupljeno smo donirali Gradskoj knjižnici Marko Marulić koja će ih proslijediti bolnicama, domovima zdravlja i drugim ustanovama u kojima borave djeca, kako bismo im barem malo olakšali i uljepšali boravak.

Pregledavajući poruke u WA grupi odgojne skupine, naišla sam na sliku sa simpatičnom ilustracijom i sloganom koji mi je odmah privukao pažnju. Radilo se o akciji darivanja knjiga i slikovnica djeci u bolnicama i djeci koja na žalost nemaju vlastite slikovnike. Slogan na plakatu akcije je glasio: „Čitam, dam, sretnan sam – svoju knjigu daruj i tuđe srce obraduj.“ Čim sam pročitala, znala sam da ću se odazvati akciji i prokopati po kutijama na tavanu kako bih pronašla svoje zaboravljene slikovnike i knjige koje nekome mogu biti pravo blago. Razveselilo me što sam dobila priliku darovati slikovnike i knjige koje su obilježile moje djetinjstvo. Zabavljala me je pomisao da će nečiji prstići listati te šarene stranice i u mašti otploviti u neki veseli svijet. Neke od mojih najljepših uspomena iz djetinjstva vezane su upravo za čitanje bajki, pogotovo prije



Pobjednice, Judita Tudor i Ivana Merčep, 5. odgojna skupina



Sara Vrbatović u GKMM Split

spavanja. Voljela bih da svako dijete ima priliku čitati slikovnike i knjige koje će ga uvesti u bogati svijet maste. Upravo zahvaljujući svima koji su voljni slikovnike i knjige koje su prerasli darovati nekoj novoj djeci, počićemo ljubav prema čitanju kod onih najmlađih.

Nakon višednevног prikupljanja, s dva kofera puna knjiga, odgajateljica i ja uputile smo se u Gradsku knjižnicu Marka Marulića. Knjižničarke su s osmijehom na licu prihvatile naš dar i zahvalile se na odazivu akciji. To malo dobro djelo mi je učinilo dan odličnim, a srce ispunjenim.

Masterchef s posvetom

Masterchef je natjecateljski kulinarski događaj. Po provjerenoj recepturi program vode voditeljica, hostese i fotografi. Događaj je trajao dvije večeri: u prvoj eliminacijskoj večeri sudjelovalo je sedam odgojnih skupina, a u drugoj finalnoj večeri tri odgojne skupine. Svoje znanje i vještine odmjerile su u izazovima:

- nabrojati što više namirnica koje počinju zadanim slovom
- voćni ražnjići
- Drink and drive kokteli
- kanape sendviči

Za publiku je pripremljeno sedam posebnih izazova.

Vrednovala se kreativnost, spretnost, urednost. Ove godine najbolje su bile predstavnice 5. odgojne skupine, Judita Tudor & Ivana Merčep. A uživali su svi: natjecateljice, publika i žiri jer trebalo je sve pripremljeno i pojesti. U slast!

Djetinjstvo po fazama

Piše Dora Pašalić

Ilustracije Lorena Dropulić

Djetinjstvo je dio života koja počinje trenutkom rođenja i traje do djetetove pune zrelosti. Kod svakog djeteta je različito i razvija se na specifičan način; ipak postoje određene zajedničke faze i karakteristike.

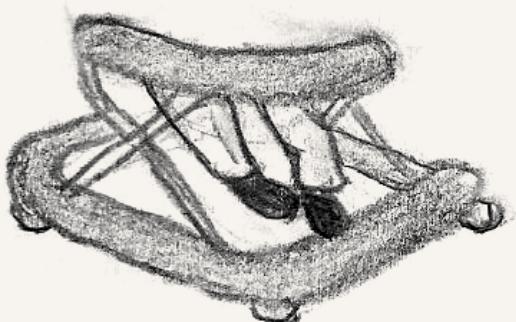
Rano djetinjstvo

Rano djetinjstvo najvažnija je faza razvoja u životu čovjeka. Stručnjaci su istražili da je rano djetinjstvo period od začeća do navršenih osam godina. Rano djetinjstvo predstavlja iznimno važan temelj za zdravlje, učenje i ponašanje tijekom cijelog života. Tijekom prvih godina života, djeca se mijenjaju iz zavisne i nećeće novorođenčadi u aktivnu djecu koja hodaju, govore i rješavaju probleme.

Razdoblje od začeća do navršene tri godine ključno je za razvoj i funkcioniranje mozga, za što dijete treba kvalitetnu ishranu i zdravstvenu zaštitu te sigurnu vezu s roditeljima.

Od treće do šeste godine života dijete je spremno za razvoj vještina koje prethode pismenosti i računskim operacijama, vještine za uključenje u skupne aktivnosti, razvoj veće samosvijesti, istraživanja, igre s vršnjacima i izgradnje samopouzdanja. U ovoj fazi djeca većinom pohađaju vrtiće ili predškolske ustanove u kojima usavršavaju sve ranije navedene funkcije.

Do svoje šeste godine djeca su spremna za sudjelovanje u obrazovanju koje nudi osnovna škola. Ako se



djeca prilagode na ovakav način obrazovanja u roku dvije godine, vrlo vjerojatno je da će lakše upasti u ritam obrazovanja i postići uspjeh u formalnom obrazovanju.

U razdoblju ranog djetinjstva potrebno je obrati veliku pozornost na ranjivost. Ono što je učinjeno ili nije učinjeno tijekom ovih posebnih godina može imati cjeloživotni uticaj na zdravlje pojedinca, njegovo ponašanje i sposobnost da uspostavi odnose i postigne uspjeh u obrazovanju i profesionalnom životu.

Za zdrav razvoj djeteta u ranom djetinjstvu jednako su važni njega u kontekstu stabilnih i predvidivih odnosa punih ljubavi i fizička njega i ishrana.

Razvojna područja

Razvoj djece u ranim godinama ne svodi se samo na rast i dobivanje na kilaži. Ona se razvijaju u nekoliko područja.

Fizički razvoj uključuje savladavanje pokreta, balansiranje i razvoj sposobnosti korištenja velikih mišića tijela (npr. leđnih i nožnih mišića nužnih za trčanje, skakanje, penjanje uz stepenice) i malih mišića (npr. mišića u prstima potrebnih za dizanje malih predmeta ili držanje olovke). Riječ je o razvoju grubih i finih motoričkih vještina.



Socijalni i emocionalni razvoj sposobnost je djeteta da uspostavi i održi odnose. Mala djeca uče stjecati prijatelje, sudjelovati u grupnim igramama, pokazivati empatiju prema drugima, surađivati i razumjeti koncept smjenjivanja i pravednosti te uče što je prihvativljivo, a što nije u određenim socijalnim okolnostima. Djeca razvijaju samouvjerenost, samopoštovanje i načine kontrole osjećaja.

Kognitivni razvoj odnosi se na povećanje sposobnosti učenja i razmišljanja na sve kompleksniji način. U ranim godinama djeca razviju znatiželju i uče postavljati „kako“, „kada“ i „zašto“ pitanja. Povećava im se raspon pažnje, uče se fokusirati na zadatke i rješavati probleme, uče raspoznavati boje i čitati brojeve i slova.

Komunikativni razvoj uključuje sposobnost razumijevanja jezika i verbalnog izjašnjavanja potreba, misli i osjećaja. Tijekom ranih godina, djeca krenu od gugutanja, preko izgovaranja jedne ili dvije riječi do izgovaranja cijelih rečenica. Dijete uči opisati iskustva, pričati o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti i sudjelovati u razgovoru. Dijete razvija ljubav prema slušanju priča i prema tome da mu se čita.

Vještine prilagođavanja odnose se na razvoj sposobnosti djeteta da se prilagodi okruženju i rutinama. Do kraja ranog djetinjstva većina djece može se odjenuti, jesti, okupati se, oprati zube i obaviti nuždu bez pomoći odraslih. Uče koristiti pribor tijekom jela, pomoći tako što će pospremiti svoje igračke i knjige te pratiti jednostavne rutine, znati kada je vrijeme za spavanja, kada za igru, a kada za jelo.

Čimbenici koji utječu na razvoj u ranom djetinjstvu

Kvalitetna ishrana i odgovarajuća njega

Kvalitetna ishrana je vrlo važna za rast i razvoj djeteta. Prehrana trudnice i malog djeteta mora biti raznovrsna i hranjiva. Treba uključiti glavne hranjive materije poput **proteina** i **esencijalnih masnoća** kako bi tijelo djeteta moglo rasti i imati energije, **vitamin A** kako bi se dijete moglo boriti protiv bolesti, **jod** kako bi se osigurao pravilan razvoj mozga djeteta te **željezo** za zaštitu djetetovih mentalnih i fizičkih sposobnosti.

Brižno socijalno okruženje

Bebe od trenutka rođenja brzo uče. Najbolje rastu i uče kada im prisutni i brižni roditelji i drugi skrbnici daju ljubav, pažnju i stimulaciju. To pomaže maloj djeci da razviju osjećaj povjerenja i sigurnosti koji se, u kasnijoj dobi, pretvara u samopouzdanje.

Prilike za igru i učenje

Igra je urođeno ponašanje, ali i ključni alat u učenju i razvoju. Utemeljena je u svakodnevnim životnim procesima. U cijelom svijetu djeca se igraju sama ili u grupama, aktivno stvarajući značenje i istražujući svoje okruženje. Djeca se igraju zato što je to zabavno. Ljudska bića kroz igru istražuju, testiraju i stvaraju ideje, razvijaju mentalne i fizičke vještine.

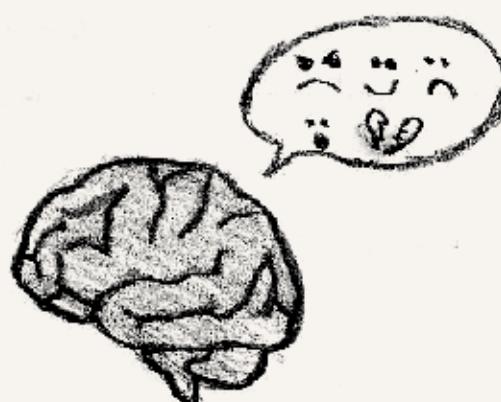
Razvoj mozga

Rane godine, posebno prve tri godine života, veoma su važne za izgradnju mozga djeteta. Sve što ono tada vidi, dotakne, pomiriše, okusi ili čuje pomaže pripremi mozga za osjećaje, kretnje, razmišljanje i učenje.

Srednje djetinjstvo

Srednje djetinjstvo smatra se životnim razdobljem u dobi od šeste do dvanaeste godine. Za to vrijeme dijete uči vještine koje će mu pomoći razviti odnose tijekom svog života. U ranom djetinjstvu dijete uči stvari poput emocionalne regulacije i vezanosti, kognitivnih, jezičnih i motoričkih vještina. Te vještine i sposobnosti razvijaju tijekom odrastanja. Ako ih ne nauče u ranom djetinjstvu, može dovesti do nedostatka u njihovom kasnijem životu i do poteškoća u ulasku u srednje djetinjstvo. Zbog te odgode moguće su poteškoće i u odrasloj dobi. Djeca koja ne doživljavaju odgovarajuću njegu i pažnju njegovatelja ili stres zbog okoline mogu doživjeti odgodu tih prekretnica.

Školsko doba stvara brojne izazove za većinu djece, od upoznavanja velikog broja novih ljudi, uspostavljanja novih autoriteta do dugotrajnijeg odvajanja od roditelja. Djeca koja imaju pozitivna iskustva iz ranije dobi ulaze u srednje djetinjstvo s mirnim samopouzdanjem. Zahvaljujući novim zadacima i umjerениm



očekivanja od strane odraslih, djeca stvaraju osjećaj kompetencije.

Također razvijaju pozitivan i realističan pojam o sebi, ponos zbog postignuća, moralnu odgovornost te suradnju s vršnjacima. Ako su djeca okružena pesimizmom, obično imaju malo samopouzdanja te osjećaju nesposobnost i neadekvatnost za obavljanje zadataka s kojima se susreću.

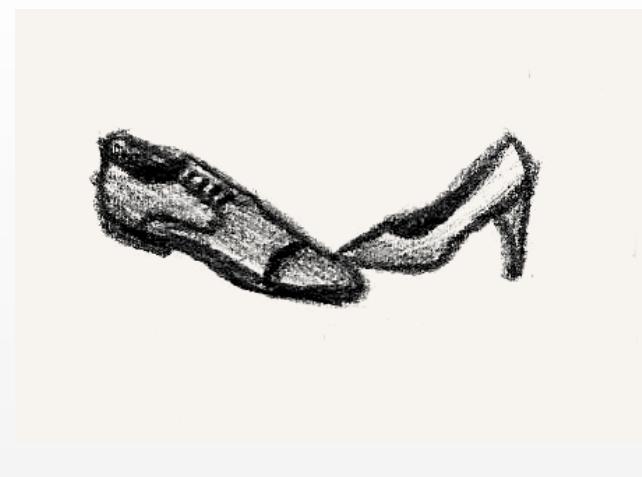
U školskoj dobi, djeca su sklona uspoređivanju svojih karakteristika s karakteristikama vršnjaka. Tako pokušavaju otkriti uzroke svojih prednosti i nedostataka, a najveće promjene o sebi doživljavaju od osme do jedanaeste godine kada opažaju vlastita ponašanja i unutarnja stanja.

Važan je realan pojam o sebi koji je proizvod onoga što djeca znaju te povratnih informacija koje dobivaju od strane drugih. Tako razvijaju i samopoštovanje koje zbog čestih socijalnih usporedbi u prvim razredima osnovne škole opada, a kasnije raste. Upravo samopoštovanje određuje i djetetova postignuća, a djeca s višim samopoštovanjem omiljenija su među vršnjacima. Ako nemaju samopoštovanje, javlja se tjeskoba, depresija i antisocijalno ponašanje.

Tinejdžersko razdoblje

Adolescencija je razdoblje sazrijevanja kroz koje se dijete priprema za odraslu dob. Intenzivne fizičke, seksualne, emocionalne, psihosocijalne i kognitivne promjene s kojima se adolescent susreće čine ovo razdoblje vremenom zbumjenosti, ali i otkrića. Adolescenti korak po korak napuštaju sigurnost djetinjstva i preuzimaju odgovornosti odraslih.

Odnos adolescenata i njihovih roditelja, učitelja i drugih značajnih odraslih osoba u njihovom životu može biti ispunjen nerazumijevanjem i sukobima. U potrazi za svojim identitetom i samostalnošću, ado-



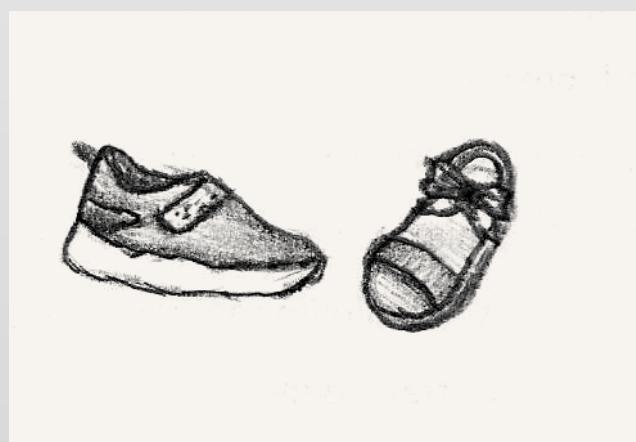
lescenti mogu biti skloni pobunama prema odraslima, posebice roditeljima, koje često vide kao osobe koje ih nasilno zadržavaju u djetinjoj dobi, govoreći im što činiti i ograničavajući im slobodu.

Rana adolescencija

U ranoj adolescenciji, čije se trajanje procjenjuje od jedanaeste do trinaeste godine, adolescenti se prvi put susreću s tjelesnim promjenama, rastućim kognitivnim kapacitetima i promjenama u vršnjačkim odnosima. Susreću se s brojnim biološkim i fizičkim promjenama, koje uključuju nagli rast, seksualno sazrijevanje, promjene u tjelesnim proporcijama te povećanje snage i izdržljivosti. U ranoj adolescenciji roditelji počinju uočavati sve veću ulogu koju zauzimaju vršnjaci. Za razliku od razdoblja djetinjstva, kada djeca prvenstveno traže potvrdu i pažnju svojih roditelja, u adolescenciji raste važnost vršnjačke grupe. Ranu adolescenciju karakteriziraju i promjene u kognitivnim kapacitetima, razvoj mišljenja koji uključuje pamćenje, rješavanje problema i donošenje odluka. Adolescenti postaju sposobniji razmišljati o tome što je moguće, umjesto da se ograničavaju na to što je stvarno. Kod adolescenata uočavamo izraženiju sklonost rizičnom ponašanju nego kod drugih dobnih skupina, što može biti izvorom velike zabrinutosti i neodobravanja odraslih. Rizično ponašanje povezano je s konceptom traženja uzbudjenja, potrebe za novim i kompleksnijim uzbudjenjima i iskustvima te sa spremnošću na fizičke i socijalne rizike radi tih iskustava.

Srednja adolescencija

Najistaknutiji razvojni zadatci tijekom razdoblja srednje adolescencije koje traje od četrnaeste do šesnaeste godine su: traženje ravnoteže između nezavisnosti i odgovornosti, promjene u moralnom rasudi-



vanju, razvoj novih odnosa s vršnjacima i upoznavanje sa seksualnošću. U ovom razdoblju najizraženije i naj-dramatičnije su promjene u mnogim razvojnim aspektima, uključujući i one koje su se javile u ranoj adolescenci. Razdoblje adolescencije označava postepeni prijelaz prema autonomiji i nezavisnosti. Razvoj neovisnog ponašanja središnji je zadatak adolescencije, uslijed kojeg adolescenti razvijaju kognitivne i socijalne vještine potrebne da bi mogli biti dijelovima društva i postati manje ovisni o drugima. Razvoj autonomije može biti teško iskustvo za adolescente i njihove obitelji. Adolescenti mijenjaju svoj odnos s članovima obitelji i razvijaju nove uloge u svijetu, što može biti praćeno emocionalnim i socijalnim teškoćama. Primjerice, adolescenti se može javiti i otpor prema autoritetima, s kojim se odrasli vrlo često teško nose. Adolescenti propitkuju norme i postavljena pravila te ih više ne prihvataju naprosto kakve jesu, kao što su činili u ranijoj životnoj dobi. Rastuća nezavisnost adolescenata donosi izlaganje novim iskustvima koja od adolescenta zahtijevaju odabir između onoga što smatra ispravnim i pogrešnim, što je praćeno napretkom u području moralnog razvoja. Adolescenti o moralnim pitanjima prosuđuju drugačije nego kada su bili djeca, ali i drugačije od svojih roditelja. Svoje moralne vrijednosti adolescenti oblikuju kroz odnose s obitelji, prijateljima i drugim značajnim osobama, putem popularne kulture koja uključuje filmove, TV emisije i glazbu te kroz duhovne utjecaje. Značajan aspekt razvoja u ovoj dobi je upoznavanje sa seksualnošću. Spolno sazrijevanje u adolescenciji praćeno je porastom interesa za vlastitu seksualnost. Adolescenti se prilagođavaju promjenama u izgledu i funkciranju tijela koje seksualno sazrijeva, uče kako se nositi sa seksualnom željom, suočavaju se sa stavovima i vrijednostima povezanim sa seksualnošću, eksperimentiraju sa seksualnim ponašanjima i uče kako integrirati ta iskustva, osjećaje i stavove u sliku o sebi.

Kasnna adolescencija

Razdoblje kasne adolescencije započinje oko sedamnaeste godine. Najizraženiji razvojni zadaci adolescenata ove dobi su konsolidacija identiteta, profesionalni razvoj i izbor zanimanja te razvijanje kapaciteta za intimnost u odnosima. Tijekom adolescencije, adolescenti nastoje ostvariti dosljedan i stabilan identitet. Jedan od važnih zadataka u sklopu razvoja identiteta u razdoblju adolescencije je i odabir zanimanja. Već sredinom adolescentskog razdoblja, a naročito u periodu kasne adolescencije, razvija se profesionalni identitet,



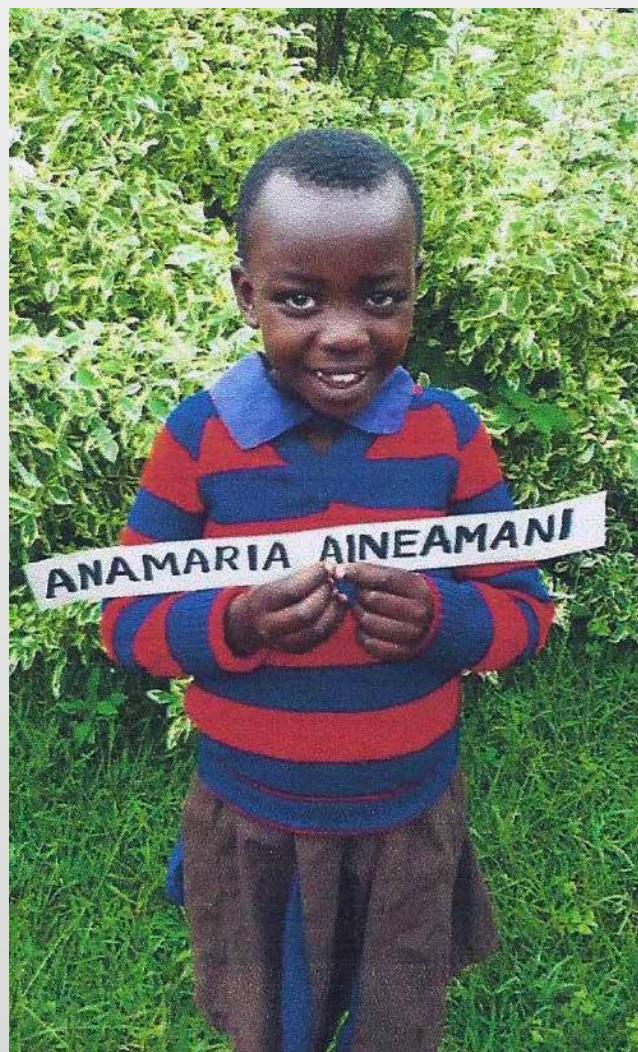
odabire buduće zanimanje i razmišljanje se postepeno mijenja s kratkoročnog fokusa prema dugoročnjem razmišljanju. Mladi se bave pitanjem koju će profesiju odabrati za svoj budući život, što se mnogima može činiti kao odluka puno zahtjevnija od njihovih trenutnih kapaciteta. Adolescentima je izbor zanimanja važan korak na putu prema nezavisnosti od roditelja i ulasku u svijet odraslih. Uz proces oblikovanja identiteta tijekom kasne adolescencije, izražen je i proces razvijanja kapaciteta za intimnost. Uspostavljanje bliskih odnosa s prijateljima i prve romantične veze pružaju adolescentima iskustva intimnosti u odnosu, a razvijanje kapaciteta za intimnost proteže se i u odraslu dobu, u kojoj doseže svoju puninu.

Deprivacija djetinjstva u zemljama Trećeg svijeta

Piše Ana Kaselj

Pojam Treći svijet nastao je sredinom 20. stoljeća. Isprva se odnosio na zemlje pokreta nesvrstanih, a danas se pojma koristi kao sinonim za zemlje u razvoju, uglavnom one s najnižom razinom blagostanja. Deprivacija je uskrata nečega za čime postoji potreba; npr. hrane, spavanja, socijalnih kontakata i sl.

U obiteljima zemalja Trećeg svijeta, u pravilu ima više djece nego u obiteljima razvijenih zemalja. Mnoga djeca nemaju što jesti i nemaju pitke vode, a mi se



Prije mnogo godina povezali smo se s Udrugom Zdenac i uključili u project Zdenac znanja - kumstvo. Želja nam je bila da djeci Trećeg svijeta promijenimo život, sadašnjost, a nadamo se i budućnost. Uspijevamo i ustrajni smo u svom naumu. Kumovi smo dvoje djece, što znači da finansiramo njihovu godišnju školarinu, uniforme i školski pribor kao i jedan obrok dnevno. I sve to donacijama i dobrovoljnim prilozima učenica.

Naša kumčad su djevojčica Anamaria Aineamani i dječak Dismans Haule iz Tanzanije.

žalimo što nismo kao skandinavske zemlje po razvijenosti i bogatstvu. Moja najveća briga danas je priprema za pismeni ispit iz Hrvatskog, dok jednu šesnaestogodišnjakinju iz Tanzanije ili Equadora brine hoće li sutra imati što jesti. Oni se ne igraju igračkama iz trgovine već s onima koje sami naprave od plastičnih boca ili odbačenih predmeta. Ne kupuju krpice u Zare ili Bershke, već su sretni ako imaju pohabanu odjeću.

Sve više djece Trećeg svijeta ima napuhane trbuhe, ali ne kao posljedicu prejedanja i sitosti. Napuhani trbuhi znak je bolesti kwashiorkor, a radi se o obliku pothranjenosti koji je uzrokovani teškim nedostatkom proteina.

Mnoga djeca umiru u ranom djetinjstvu zbog pothranjenosti i raznih bolesti koje dobiju zbog zagađene vode. Umiru na teškim, i za njih neprimjerenum, poslovima na kojima rade skoro od dana kada su prohodali. Poslodavci ih izrabljuju za minimalac, od kojega si ne mogu priuštiti ni osnovne stvari za egzistenciju. Svaki dan je nova borba za preživljavanje. Trude se užgajati hranu za sebe i stoku, ali često je ne uspiju uzgojiti dovoljno zbog ekstremnih vremenskih uvjeta i klimatskih promjena: dugotrajnih suša ili čestih poplava.

Dok mi smisljam izlike kako bi se mogli izvući koji dan s nastave, oni bi sve dali da imaju mogućnost ići u školu; bili bi presretni kada bi teški posao mogli zamijeniti školom. Na žalost, mnogi nisu dobili priliku koja je nama dana.

Djeca Trećeg svijeta prisiljena su gladovati, teško raditi, prerano odrasti.

U razvijenim zemljama roditelji uče djecu kako će se ponašati u životu, a djecu u zemljama Trećeg svijeta to nauči život.

“Nije glad u svijetu zato što ne možemo nahraniti siromašne, nego zato što ne možemo nahraniti bogate.”

(Nepoznati autor)



Prema posljednjim statistikama UNICEF-a jedna milijarda djece živi u siromaštvu.

Dijete rođeno početkom 21. stoljeća u Japanu živjet će u prosjeku do 83 godine dok će dijete rođeno u Zambiji doživjeti tek 33. rođendan.

Oko 12 milijuna djece godišnje umire od banalnih bolesti kao što je upala pluća ili malarija samo zato što nisu imala dovoljnu medicinsku skrb i cjepiva.

Ukupno 120 milijuna djece školske dobi ne ide u školu od čega su 2/3 djevojčice.

Novac koji se u Iraku troši godišnje za jednog učenika je samo 5\$ što se može izjednačiti s cijenom 2 metka.

Svako šesto dijete na svijetu živi na područjima pogodjenim ratnim sukobima.

Svako treće dijete Bocvane zaraženo je HIV-om.

Dohodak roditelja djece Nepala 140 puta je manji od dohotka roditelja djece Norveške.

Nedostatak hrane ili pravilne prehrane ubija više ljudi nego li AIDS, malarija i tuberkuloza zajedno.

Glavni razlozi gladovanja ljudi su siromaštvo, oružani sukobi i klimatske promjene.

Približno 16500 djece dnevno u svijetu umre od gladi, većina ima manje od 5 godina.

Više od 6 milijuna djece umire od bolesti povezanih s glađu i neishranjenošću sva-ke godine.

Milijuni djece koji prežive pothranjenost osjetljivi su na zaostajanje ili nerazvijenost tijela i mozga zbog nedostatka hrane.

Prava djeteta

Piše Iva Pavić, pedagoginja

Međunarodni dan djeteta: 20. studenog

U djetinjstvu sam često slušala da je od kolijevke pa do groba najljepše đačko doba, a još je češća bila izjava: „E dico, da mi se vratiti u vašu dob.“ Takve izjave su me zbunjivale jer često je bilo zanimljivije barem i na trenutak zaviriti u svijet odraslih, poslušati odrasle dok razgovaraju o velikim i tajnim temama, vidjeti što to učiteljica krije u torbi, što to ona voli, gdje je teta otputovala i kakvu anegdotu je na putovanju doživjela. Svi smo barem na trenutak željeli preko noći odrasti i ući u tajanstveni i prelijepi svijet odraslih. Ponekad se činilo teško ići u školu, izvršavati obveze i biti poslušna odraslima, a tako je privlačno bilo biti samostalna i slobodna osoba. Danas kada sam ostvarila taj san iz djetinjstva, mogu reći da razumijem odrasle koji su voljeli djetinjstvo i željeli se barem ponekad u mislima vratiti u te divne dane. Shvaćam da lijepo i sretno djetinjstvo nije splet neke slučajnosti, već da puno ljudi treba uložiti strpljenje, žrtvu i ljubav da bi nečije djetinjstvo učinili lijepim.

Osim naših roditelja, baka, djedova i nekih drugih članova obitelji, brojni nama manje poznati ljudi i organizacije ulagali su napor da bi zaštitali prava djece i omogućili svakom djetetu lijepo djetinjstvo. Krajem drugog tisućljeća velik broj učenjaka, nacionalnih i međunarodnih organizacija, pokreta, vlada i vjerskih zajednica ulagali su napor u definiranje i zaštitu ljudskih prava, a posebice prava onih najranjivijih, a to su djeca. Kao rezultat rada tih ljudi i organizacija nastali su brojni dokumenti koji za cilj imaju definirati ili pravno zaštiti prava djece.



SVJETSKI DAN DJECE
20. STUDENOG



Dokumenti i značajna promišljanja o djeci su:

1. Deklaracija Društva naroda „Opća prava djeteta“ (Ženeva, 1924.)

2. Deklaracija o pravima mladeži (Ženeva, 1948.)

3. Deklaracija o pravima djeteta (New York, 1959.)

usvojena je glasovanjem na Generalnoj skupštini UN-a, 20. studenog 1959.

4.. Proglas za mlade (UN, New York, 1965.)

5. Konvencija o pravima djeteta (UN, 1989.)

6. Vijeće Europe razmišljalo je o djeci stranih radnika.

7. Održano je više kongresa o problemima tjelesno ili mentalno hendikepirane djece.

8. Na sastancima u Zurichu 1964., Rotterdamu 1966. i Londonu 1967. razmatrane su teme igre i zdravlja djece te je tada nastalo nekoliko dokumenta o problemima dječjih igara, prikladnosti igračaka i provođenju slobodnog vremena.

Svi doneseni dokumenti imaju vrijednost i pozitivno utječu na odrastanje djece diljem svijeta. Posljednji značajniji dokument koji pravno definirao prava djece je Konvencija o pravima djeteta.

Što je Konvencija o pravima djeteta?

To je međunarodni dokument koji je usvojen na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. studenog 1989. godine. Ovaj dokument je pravni akt, a to znači da ima snagu zakona. On obvezuje države potpisnice na pridržavanje odredaba Konvencije, a isto tako uključuje i „pravo nadziranja primjene u državama koje su ju prihvatile i ratificirale“. (Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, 2001: 3). Konvencija ima za cilj omogućiti optimalan razvoj djeteta. Jedan od ciljeva je i naučiti djecu na kakve načine mogu štiti svoja i tuđa prava.

Konvenciju o pravima djeteta moguće je naći na brojnim web stranicama od kojih bih istaknula UNICEF - ov portal i web stranicu Ministarstva znanosti i obrazovanja RH.

S obzirom na to da je važno da djeca znaju i razumiju prava koja su im Konvencijom zajamčena, bilo je potrebno članke Konvencije izreći rječnikom koji je djeci razumljiv te je tekst Konvencije preveden rječnikom koji im je razumljiv i objavljen na portalu Poliklinike za zaštitu djece i mlađih grada Zagreba i na portalu Pravobranitelja za djecu Republike Hrvatske.

Linkovi na web stranice:

https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeta_full.pdf

<https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelj-12037/konvencija-o-pravima-djeteta-12038/12038>

<https://www.poliklinika-djeca.hr/za-djecu-i-mla-de/konvencija-o-pravima-djeteta/>

<https://www.poliklinika-djeca.hr/za-djecu-i-mla-de/konvencija-o-pravima-djeteta/>

Tko su djeca?

Prvi članak Konvencije određuje da se djecom smatraju osobe mlađe od 18 godina, osim ako zakon neke države ne određuje drugu dob punoljetnosti djeteta.

Tko bi trebao štititi prava djece?

Svaka država potpisnica Konvencije dužna je štiti prava djece koja su Konvencijom propisana. Ipak, ne ulažu sva društva jednak resursa za izgradnju društva koje brine i radi na zaštiti djece. UNICEF se ističe sustavnim i promišljenim radom na zaštiti prava djece.

Što je UNICEF?

UNICEF je fond za djecu kojeg je 1946. utemeljila Opća skupština UN-a. Zamišljeno je da UNICEF bude privremeno tijelo koje za cilj ima pružiti pomoći djeci u poslijeratnoj Kini i Europi, no UNICEF djeluje i danas. Njegove misije prisutne su u više od 190 država među kojima je i Lijepa Naša. Godine 1965. UNICEF-u je dodijeljena Nobelova nagrada za mir. UNICEF je 1989. prihvatio Konvenciju o pravima djeteta te sustavno radi na poštivanju prava svakoga djeteta na uživanje najvišega mogućeg standarda zdravlja i liječenja. „Zadaća UNICEF-a u Hrvatskoj je osigurati da djeca dobiju podršku koja im je potrebna za ispunjenje njihovog punog potencijala. Rad UNICEF-a temelji se na podacima dobivenima iz istraživanja koji se pažljivo analiziraju.“ (<https://www.unicef.org/croatia/sto-radimo;> <https://www.unicef.org/croatia/publikacije>)

Svjetski dan UNICEF-a obilježava se 11. prosinca.

Tko je i što radi pravobranitelj za djecu?

Pravobranitelj za djecu je osoba koja prati „usklađenost zakona i drugih propisa u Republici Hrvatskoj koji se odnose na zaštitu prava i interesa djece s odredbama Ustava Republike Hrvatske, Konvencije o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenta koji



se odnose na zaštitu prava i interesa djece; izvršavanje obveza Republike Hrvatske koje proizlaze iz Konvencije o pravima djeteta i drugih međunarodnih dokumenta; primjenu svih propisa koji se odnose na zaštitu prava i interesa djece; prati povrede pojedinačnih prava djece i proučava opće pojave i načine povreda prava i interesa djece, zalaže se za zaštitu i promicanje prava i interesa djece s posebnim potrebama; predlaže poduzimanje mjera za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava djece i za sprečavanje štetnog djelovanja koja ugrožavaju njihove interese, obavještava javnost o stanju prava djece, upoznaje i savjetuje djeцу o načinu ostvarivanja i zaštite njihovih prava i interesa, surađuje s djecom, potiče ih na izjašnjavanje i uvažava njihovo mišljenje, inicira i sudjeluje u javnim aktivnostima usmjerenim na poboljšanje položaja djece te predlaže mjere za povećanje njihovog utjecaja u društvu, može sudjelovati u postupku koji prethodi donošenju propisa koji se odnose na prava djece ili kojima se uređuju pitanja od značaja za djecu te može potaknuti donošenje i izmjene zakona i drugih propisa koji se odnose na prava i zaštitu djece”.

Detalje rada pravobraniteljice moguće je pronaći i na web stranici <https://dijete.hr/hr/pravobranitelj/sto-i-kako-radi-pravobraniteljica/>.

U Lijepoj Našoj službu pravobraniteljice za djecu obnaša Helenca Pirnat Dragičević. Spomenuto službu vrši od 17. studenoga 2017.



Pravobraniteljica za djecu, Helenca Pirnat Dragičević

Djetinjstvo naših odgajateljica

Piše Dora Pašalić
Fotografije privatna arhiva

Odrastanje je proces koji traje. Međutim, ako pitate odrasle, zasigurno će reći „prošlo je za tren“. Na putu odrastanja izgube se neke lijepo stvari poput znatiželje i osjećaja uzbuđenja, iščekivanja Zubić vile koja ostavlja bombone pod jastukom, vjerovanja da po princezu uvijek dolazi princ na bijelom konju. Odrastanjem osoba postaje racionalnija.

Djelatnici Doma imaju mogućnost biti dionici zrele tinejdžerske faze našeg djetinjstva. Zanimalo me je kakvo je bilo njihovo djetinjstvo. Pitala sam ravnateljicu Ljiljanu Buljubašić, odgajateljice Veru Biočić i Blaženku Brekalo, psihologinju Klaru Utrobić i pedagoginju Ivu Pavić. Evo što su mi rekle.

Imate li braće i sestara? Ako da, kako ste se družili?

Lj.B.: Imam ih, hvala Bogu. Družili smo se jer ne bih mogla ići vani ako braća ne idu. Imali smo i zajedničkih prijatelja.

V.B.: Imam dvije sestre i jednog brata. S mlađom sestrom bila sam najbliskija i imale smo zajedničke prijatelje.

B.B.: Imam brata i dvije sestre. Družili smo se međusobno, imali smo i zajedničke prijatelje i svatko svoje.

K.U.: Imam stariju sestruru. Često smo se družile. Zajedničke prijatelje imale smo tek za vrijeme srednje škole. Prije toga sam se tek povremeno družila s njezinim prijateljima.

I.P.: Imam dvije sestre s kojima sam se stalno družila. U djetinjstvu smo imale zajedničke prijatelje, no svaka je imala i svoje školske prijateljice. I danas se družim sa svojim sestrama, još uvijek imamo dugogodišnje zajedničke prijatelje, baš kao i u djetinjstvu. Kod nas djetinjstvo ne prestaje.

Jeste li još u kontaktu s prijateljima iz djetinjstva?

Lj.B.: Tijekom života stekla sam mnoge prijatelje, ali najdublju povezanost još uvijek imam s prijateljima iz djetinjstva.



Odgajateljica Blaženka Brekalo kao maturantica



Pedagoginja Iva Pavić

V.B.: Vidim ih ponekad, kada dođem u moj Ručović.

B.B.: S nekim prijateljima iz djetinjstva sam u kontaktu, a zahvaljujući društvenim mrežama neka su se stara prijateljstva obnovila.

K.U.: Da, posebno s jednom prijateljicom iz djetinjstva.

I.P.: U kontaktu sam s prijateljima iz djetinjstva. Neki od njih i dalje su moji bliski prijatelji, a s nekim se ponekad čujem putem društvenih mreža. Vežu nas zajedničke uspomene.

Jeste li imali mobitel u djetinjstvu?

Lj.B.: U mom djetinjstvu nije bilo mobitela ni telefona. Telefonirati se moglo samo iz pošte. Dopisivali smo se.

V.B.: Ne. Tek u odrasloj dobi sam ih počela koristiti.

B.B.: U vrijeme moga djetinjstva nije bilo mobilnih telefona.

K.U.: Siemens c35 je bio moj prvi mobitel, bilo je to u 6. razredu osnovne škole.

I.P.: Sjećam se da sam prvi mobitel naslijedila od nekog iz obitelji. Bila je to Nokia, siva, na tipke. S mobitelom se mogao obaviti poziv, poslati poruku i igrati jednostavne igrice. U vrijeme dok sam išla u osnovnu školu, nisu svi učenici imali mobitel, i općenito su se mobiteli rijetko koristili. Sjećam se da bismo se svi okupili oko učenice koja je imala mobitel s najviše pjesama te znatiželjno i zadivljeno slušali neku novu pjesmu. Ali čim bi pjesma završi-

la, završio bi interes za mobitel i nastavljali smo se družiti bez mobitela.

Koje su društvene igre bile popularne tijekom vašeg djetinjstva?

Lj.B.: Najviše smo igrali na karte, briškulu i trešetu. Igrali smo i na piske, školu, laštik. I naravno, košarku i nogomet.

V.B.: Školica, gumi-gumi, stolni tenis, rekete, briškula, trešeta i puno drugih.

B.B.: Ljeti smo se uglavnom igrali na otvorenom, u prirodi; često smo imali samo prirodu i maštu na raspolaganju. Radili smo kolače od blata, igrali se skrivača, palili logorsku vatru uz koju smo pričali priče i pjevali. Doista smo živjeli bezbrižno i opušteno. Radovali smo se snježnim zimama kada smo slobodno vrijeme koristili za sanjkanje i igre na snijegu. Večeri smo provodili uz klasične društvene igre: Čovječe, ne ljuti se, Mlin, Prsten (stara ramska igra), šah, karte...

K.U.: Popularne su bile igre na otvorenom poput lovice, igre s lastikom i neke koje smo sami izmisljali.

I.P.: Voljeli smo biti na ulici, u dvorištu, u prirodi. Igrali smo igre: grupa traži grupu, kukalo, lopovi i



Psihologinja Klara Udovičić sa sestrom



Uspomena iz školskih dana, odgajateljica Vera Biočić

policajci. Znale smo glumiti da smo učiteljice koje rade u školi i vode učenike na izlet i podučavaju u učionicama. Glumile smo da smo frizerke, pjevačice, adolescentice koje se druže, vode svoje zamišljene životne. Gradili smo svoje kuće, posjećivali susjede, organizirali nastupe. Kada je bilo ružno vrijeme, družili smo se u stanu i igrali na karte i Čovječe, ne ljuti se.

Slažete li se s izjavom da je djetinjstvo najlepše razdoblje života?

Lj.B.: Svako razdoblje života je lijepo na svoj način, a djetinjstvo nas odredi.

V.B.: Svako razdoblje života je lijepo, ali je djetinjstvo najbezbrižnije.

B.B.: Djetinjstvo je najbezbrižnije razdoblje života, zato možda i najsretnije, ali svako životno razdoblje ima svoje posebnosti i ljepotu.

K.U.: Ne mislim da je samo djetinjstvo najlepše razdoblje života. Svako životno razdoblje ima ugodnih i izazovnih situacija.

I.P.: Vjerujem da je svaki čovjek rođen u vremenu i prostoru koje je najbolje za njegovo ostvarenje i da je svako životno razdoblje lijepo.

Sjetite li se rado svoga djetinjstva?

Lj.B.: Uvijek se rado sjetim djetinjstva, ljudi i događaja iz tog razdoblja.

V.B.: Naravno. Često mojoj djeci prepričavam dogodovštine.

B.B.: Rado se sjetim. Pamtim samo sretne dane...

K.U.: Rado se sjetim raznih događaja iz djetinjstva.

I.P.: Rado ga se sjetim jer je bilo ispunjeno ljubavlju, slobodom, igrom, zajedništvom; svim onim što uveseljava srce.

Je li neka posebna osoba obilježila vaše djetinjstvo (baka, djed)?

Lj.B.: Osoba koja zauzima posebno mjesto u mom životu je moja teta. Mudra starica, puna ljubavi i dobrote.

V.B.: Moj stric Ivan. Bio je jako šaljiv čovjek.

B.B.: S nama je živjela baka Anica, baka s majčine strane. Doživjela je tri rata, i svojim je dugim životom, pričama i mudrošću ostavila dubok trag u mom životu.

K.U.: Moje djetinjstvo obilježila je moja najuža obitelj: majka, otac, sestra i baka.

I.P.: Baka je osoba koja je oduvijek iskazivala veliku ljubav. Motivirala me i isticala moje talente i sposobnosti.

Djetinjstvo nekad i danas ...

Lj.B.: Danas je drugo vrijeme, izvrnute vrijednosti. Sve je ubrzano i „on line“. Malo vremena ima za susrete koji su svima potrebni, a posebno djeci. Zato smatram da je djetinjstvo prije bilo kvalitetnije bez obzira na nedostatke. Živjelo se zajedno.

V.B.: Svako djetinjstvo je lijepo, ali danas djeca nisu slobodna u igri kao što smo bili u mome djetinjstvu.

B.B.: Ljubav i požrtvovnost roditelja odlučujuća je za kvalitetu djetinjstva pa je prema tome u svako vrijeme moguće osigurati djeci kvalitetno djetinjstvo. Važna je predanost roditeljskoj ulozi, jačanje povezanosti, izgradnja ispravnih i čvrstih životnih stavova, sigurnost i zaštita u roditeljskom gnijezdu.

K.U.: Razlika između mog djetinjstva i ovoga danas je u korištenju digitalnih medija (mobiteli, tableti, TV i dr.). Zbog njihovog velikog korištenja dječji se mozak drugačije razvija; na žalost, dosadašnja istraživanja pokazuju negativan razvoj. Zbog toga mislim da je prije bilo kvalitetnije.

I.P.: Primjećujem da je rijetkost vidjeti djecu na školskom igralištu i pitam se gdje su djeca danas i na kakav način provode svoje slobodno vrijeme. Nadam se i želim da im dani djetinjstva budu lijepi.

„Kad se male ruke slože, sve se može, sve se može!“ (Drago Britvić)



Uspomena iz školskih dana, odgajateljica Blaženka Brekalo



Uspomena iz školskih dana, ravnateljica Ljiljana Buljubašić



Miris djetinjstva

Kakao iz ruke omiljene kuharice Ivane

24

Francuski autor Jean de Boufflers jednom je napisao da je sjećanje parfem koji traje. Možda je nekimata izjava nerazumljiva, no dopustite da objasnim. Naine, naš mozak je toliko vrijedan da čak i onda kada mislimo da je potpuno nekoristan, on stalno nešto registrira i uvijek je aktivan. U svakom slučaju, bolje da ne nastavljam u smjeru biologije jer ćemo se svi izgubiti! Vratit ću se na ono zbog čega sam i prihvatile pisanje ovog teksta, a to su sjećanja. Svi ih imamo, neka su dobra, neka malo manje, ali tu su i uglavnom ih se teško riješiti. Fascinantno je kako se nekad uspijemo sjetiti nečega o čemu vjerojatno nikad ne bi razmišljali. Najčešće su to neke banalne stvari iz djetinjstva i katkad se zapitamo kako je moguće da nam je baš to palo na pamet. Iskreno se nadam da nikada neću zaboraviti trenutak kad sam imala sreću da se nađem u takvoj situaciji jer je to za mene bilo neopisivo. Jednog sasvim običnog jutra, tijekom prve godine mog života u Domu, nakon dugog protestiranja popustila sam upornom navaljivanju cimerice i otišla s njom na doručak (tada još neiskusna i naivna, pogrešno sam vjerovala da mogu funkcionirati bez doručka). U redu za doručak neprestano sam gundala i planirala što raniji povratak na spavanje. Došla sam na red i od naptaka odabrala kakao. Tada je sve počelo. Miris kakaa posluženog u običnoj bijeloj šalici dotaknuo je moje

nosnice i pokrenuo sjećanje na djetinjstvo. I to baš u vrtićke dane. Isti miris imao je kakao kojeg je teta Ana, moja draga kuharica iz vrtića, redovito pripremala za večeru. Prvi gutljaj vratio me u vrtić, vizualizirala sam svoje male prijatelje kako sjedimo za malim stolom i veselo čavrlijamo o novim modernim narukvicama koje smo kupile u Konzumu. Čula sam i tetu koja nas je opomenula da su naše mame došle po nas i da je vrijeme da idemo kući. Divan osjećaj.

Obuzeta srećom, od toga dana ritualno konzumiram kakao za doručak. Ne uspjevam više prizvati i ponovo proživjeti vrtićke slike, ali u kakau uživam.

Sjećanje je nešto nevjerojatno. Sama činjenica da se pomoću vanjskih podražaja možemo prisjetiti nečega što nam djeluje nevažno, a bilo je poprilično davno, je pomalo zastrašujuća. Mislim da nismo ni svjesni koliki smo sretnici jer možemo to postići. Nažalost, ne razmišljamo o tome kao o nečemu vrijednom divljenja. Započela sam citirajući Boufflersa, a završit ću s Proustom koji je jednom davno rekao da se svašta može naći u memoriji naših sjećanja. Ne mogu reći ništa drugo osim da se moram u potpunosti složiti s njim. Sjećanja su doista trajna i lijepo je znati da i bez vremeplova možemo otputovati u prošlost.

Mariana Klarić

SJEĆANJE NA DJETINJSTVO

S bakama i djedovima doživljava se posebna veza posvećenosti i ljubavi. Oni su kombinacija smijeha, divnih priča i ljubavi. Izvana stari, iznutra još uvijek mlađi. Uvijek su spremni provoditi vrijeme s unucima, pričati priče, podučavati neprocjenjive stvari.

Djetinjstvo moje babe Anice

Piše Ana Kaselj

Tema ovogodišnjeg broja Poleta je djetinjstvo. S obzirom na to da moja baba, po kojoj sam dobila ime, često priča o svojem djetinjstvu i uvijek mi je zanimljivo slušati je, odlučila sam je intervjuirati da i ona jednom bude u nekom časopisu.

Kad si se rodila i koliko vas je bilo braće i sestara u obitelji?

Rodila sam se 20.prosinca ratne 1940. u malom

selu Ježeviću pokraj Vrlike. Imala sam tri sestre i jednog brata; ja najmlađa.

Kako su ti se zvali roditelji i čime su se bavili?

Čača Božo i mater Ana. Čača je bio mlinar, radio je svaki dan u mlinu na Cetini, mater je ostajala kod kuće i bavila se kućanskim poslovima.

Koliko vas je stanovalo u kući?

U kući nas je bilo 23. Moja obitelj, dva strica i dvije strine i njihova djeca - moji rođaci.

Jesi li isla u školu?

Išla sam prva četiri razreda u školu u Ježeviću i bila sam odličan učenik. U peti je razred trebalo ići u školu u Vrliku, a to mi je bilo daleko za ići pješke pa sam ostala kod kuće pomagati roditeljima.

Koja su bila tvoja zaduženja u obitelji?

Išla sam na planinu Dinaru čuvati krave. Povela bi' i magarca pa bi' kad sam se vraćala kući gonila drva na magarcu.

Kako ste se igrali?

Igrali smo cente. Nacrtali bi kredom krugove između kojih je bio prolaz i gurali bi neki kamenčić ili pločicu između njih do cilja. Pobijedio bi onaj kome kamenčić nije ispaо iz kruga. Bila je još jedna igra, ja



Baba Anica s unukama Katarinom, Anom i Lucijjom, tu je i mačak Miki



U naručju moje babe Anice

misljam da se zvala duga ili tako nekako. Slično kao današnja školica.

Bavila si se tkanjem i vezom?!

Majka me naučila ručnom radu. Prije nego što sam napunila 15 godina tkala sam i vezla. Tkala sam čilime, pregače za nošnju, kušine... Kad sam se udala, prodavala sam ono što sam otkala i od tog novca je muž kupio naš prvi automobil.

Kako si se oblačila?

Nosili smo vrličku narodnu nošnju. Ja sam je nosila do 25 godine, a onda je došla ova današnja odjeća.

Koja ste slavlja slavili?

Za Gospu Rožaricu (7.listopada) išli bi pješke u Vrliku na misu i poslije mise bi plesali CVrličko kolo. Za pokladni utorak (*dan prije početka Korizme*) obavezno smo pekli uštipke. Razdoblje od Božića do poklada zvali smo Misođa (*milosrđe*).

Priča se da pečeš najbolje uštipke! Što sve stavљaš u njih?

Brašna, jaja, mlijeka, tople vode, soli, malo domaće rakije i puno ljubavi.

Baba i dida Mađor

Piše **Mia Guja**

Moj dida Janko rodio se u Hrvacama 1947., u kući u kojoj je kasnije odrastao. Ima jednog mlađeg brata. Nije imao kućne ljubimce, osim pasa koji su bili za lov. Volio je rastavljati i sastavljati bicikle. Najdraže sjećanje mu je kada je, kao mali, šetao s prodavačem sladoleda.

Baba Marica rođ. Romić, rodila se u Splitu 1957. S mlađom sestrom i dva mlađa brata odrasla je u Hrvacama. Kućni ljubimci bile su im mačke koje su živjele oko kuće i čiji je zadatak bio da love miševe. Najviše od svega voljela je šivati. Voljela je i ljeta kada su u poljima čuvali krave i nesmetano se igrali po cijeli dan.

Tih dana kući su se vraćali na konjima.



Baba Marica i dida Janko

Na vrhovima prstiju

Piše [Maria Filipi](#)

U Dom su ušle na vrhovima prstiju. Elegantne i graciozne kakve balerine i trebaju biti. Uz njih smo naučile što su špice i pačke. One su naše prima balerine, Lara Duk i Sara Šarić, polaznice prve generacije plesača klasičnog baleta u Glazbenoj gimnaziji Josipa Hatzea u Splitu.

Bračanka Lara počela se baviti plesom još u vrtiću, a za balet se opredijelila u drugom razredu osnovne škole. Već u šestom razredu počela je plesati u studiju HNK Split. A to je značilo tri puta tjedno putovati iz Brača u Split na satove baleta. Po završetku osnovne škole na Braču Lara je upisala Glazbenu gimnaziju i umjesto svakodnevnog putovanja odlučila se za boravak u Domu.

Mostarka Sara baletom se počela baviti već s četiri godine nadahnuta crtićem Pepa Prase. S privatnim satovima baleta počela je u osmoj godini, a nastavila u Srednjoj baletnoj školi u Dubrovniku. U redovnoj nastavi tada je još pohađala osnovnu školu i kao jedina osnovnoškolka stanova je u Učeničkom domu Paola di Rosa u Dubrovniku. Kada je došlo vrijeme za srednju školu, odlučila se za Glazbenu gimnaziju u Splitu i logičan odabir mjesta boravka bio je Dom.

Za Saru je balet aktivnost koju shvaća ozbiljno i uživa u njoj. Lara u baletu pronalazi odgovore na sva pitanja.

Za njihove školske obveze može se reći da su cijelodnevne. Pored redovnog gimnaziskog programa imaju satove klasičnog baleta, narodnih plesova i klavira. Radnim danom nastava traje do 21:30 sati. Sara nema neki poseban plan za svaki dan već kada osjeti nalet energije radi što treba. Lara za sebe kaže da sve radi u zadnji trenutak, ali njezini odlični rezultati govore da je jako vrijedna učenica koja srednju školu shvaća ozbiljno.

Baletni uzor im je isti, Natalia Osipova (1986.) iz Moskve, jedna od najboljih balerina u svijetu.

Sara baletnu liniju održava zdravom prehranom bez pretjeranog konzumiranja slatkih i visokokaloričnih namirnica, dok je Lara u top formi bez potrebe za posebnim režimom prehrane.

Objasnilo su nam što su špice i pačke. Špice su baletne papučice od gipsa u kojima stopalo стоји na prstima. Sara ih mijenja dvaput do triput godišnje, ovisi o



Sara Šarić i Lara Duk

istrošenosti. Pačka ili tutua je baletni kostim koji stoji uspravno zbog metalne žice i sastoji se od mnoštva slojeva tila. Baletni kostimi su jako skupi.

Sve balerine ponekad imaju problema sa stopalima, prstima, mišićima. Sara povremene upale mišića liječi tabletama, a Lara bol zbog grčeva u mišićima ublažava tabletama i masažama.

Priprema balerine za izlazak na pozornicu podrazumijeva frizuru; najčešće je to zalizana punda, i jako izraženu šminku. Priprema potraje oko jedan sat. Sve je to vrijedno zadovoljstva i osjećaja ispunjenosti kada se popnu na daske koje život znače, na pozornicu, pred publiku. Sari je ugodno plesati pred brojnom publikom, a Lari je najveća nagrada pljesak nakon odlično otplesanog nastupa. Iza sebe imaju mnoge nastupe. Za vrijeme boravka u Dubrovniku Sara je nastupala u predstavi Orašar kao glavna uloga te je gostovala na završnoj predstavi HNK studija u Splitu. Lara je također nastupala u predstavi Orašar u HNK Split.

Planovi za budućnost tek se formiraju. Za sada Sara kaže da bi se nakon završetka srednje škole voljela zaposliti kao plesačica u nekom kazalištu, a Lara još nije sigurna hoće li se nastaviti baviti baletom u budućnosti.

Ispraćaj generacije maturantica 2021./2022.

Piše Dora Pašalić

Nakon svih održanih programa i projekata, nakon puno održanih sastanaka i radionica, kraj školske godine rezerviran je za ispraćaj maturantica. Potrudimo se da bude čarobna noć pod zvjezdama. Doslovno pod zvjezdama jer se radnja odvija u domskom dvorištu. Noć koja ostaje u sjećanju. Svi u Domu potruđe se da taj događaj bude poseban: počevši od meštara koji vrijedno priprema dvorište, postavlja pozornicu, montira rasvjetu. Odgajateljice s mlađim učenicama ukrašavaju pozornicu lampicama, ukrasnim trakama i

balonima. U kuhinji se priprema blagdanski jelovnik, svečana večera uz neizostavne jagode sa šlagom, torte i voćne koktele. Priprema se i glazba. Saksofonist Vicko Vice Pavlov u rano popodne počinje s uštimanjem instrumenta i tonskom probom. Tu posebnu večer vrata domskog dvorišta otvorena su za vanjske prijatelje i ponekog dečka. Maturantice defiliraju u top izdanju: elegantne, dotjerane, prelijepе. Sve teče po programu: predstavljaju se maturantice, dijele se darovi i pohvalnice, opršta se biranim riječima, pobegne poneka suza, a sve puno ponosa i radosti.

Iznenadjenje večeri. U domsko dvorište došao je Jole. Glavom i bradom. Koncert u dvorištu ŽĐD-a, ekskluzivno za maturantice generacije 2021./2022. Zabavljao nas je pjesmom i uputio lijepе riječi maturanticama. A onda je uslijedilo fotografiranje i selfiji kojima nije bilo kraja. Dvorište je odzvanjalo pjesmom i smijehom, radošću i sjetom zbog rastanka koji slijedi.

„... Nina, Nina, ljubavi,
uvijek kad me netko zove
želim da si ti ...“

Generacija 2021.-2022.





1. odgojna skupina s odgajateljicom Darijom Sladoević



5. odgojna skupina s odgajateljicom Đurđicom Kamenjarin



2. odgojna skupina s odgajateljicom Zrinkom Šarić Mužinić



6. odgojna skupina s odgajateljicom Majdom Barada



3. odgojna skupina s odgajateljicom Verom Biočić



7. odgojna skupina s odgajateljicom Jelenom Ćubić



4. odgojna skupina s odgajateljicom Vlatkom Vladilo



Slastice iz domske kuhinje



Djelić atmosfere - Jole



Vicko Vice Pavlov

Spremna sam za korak dalje

Došlo je i to vrijeme, kraj moje srednjoškolske avanture. Brzo je prošlo iako se u početku činilo da će trajati cijelu vječnost. Uplakano sam ušla u Dom znajući da ću biti daleko od kuće i od moje obitelji. Bilo mi je teško naviknuti se na drugačiji mentalitet i bilo me je strah da se neću uklopiti u društvo. Ali to su bili samo moji strahovi. Vremenom sam se prilagodila i stekla puno novih poznanstava. Nisam mogla svaki vikend ići kući jer živim na Cresu, otočiću koji je 490 km udaljen od Splita. Bez obzira na udaljenost nikada mi nije bio problem putovati. U Domu sam sudjelovala u različitim aktivnostima i izletima. U prvom razredu sudjelovala sam na plesu, u drugom sam nastavila s plesom i uključila se u badminton, u trećem sam



Cecilija Jadretić



Fotošting ispred domskog ogledala u društvu dugogodišnjih cimerica - Ane i Antonele

nastavila s badmintonom i upisala se na folklor, a u četvrtom razredu sam nastavila s badmintonom. Imala sam najbolje cimerice koje su uvijek bile uz mene kad mi je bilo teško. Naučile su me kako se izboriti za sebe, pomagale oko svega šta mije trebalo. Uvijek smo bile tu jedna za drugu. U drugom razredu Dom je organizirao trodnevni izlet u Vukovar. Smještaj je bio u Osijeku i svaki dan je bio organiziran i ispunjen aktivnostima. Bilo je nezaboravno, svakako preporučam da se uključite na sve izlete koji se organiziraju. Nažalost, to je bio jedini izlet tijekom moje četiri godine života u Domu. Za sve je kriva pandemija Covid.

Ja sam u drugoj odgojnoj skupini (od sedam koliko ih je u Domu) koju vodi odgajateljica Zrinka, osoba koja je uvijek bila uz mene, spremna u svakom trenutku slušati, savjetovati, pomoći. Svaku školsku godinu posebno obilježavaju dvije generacije: maturantice koje odlaze i prvašice koje dolaze. Mislim da se nikome nije lako prilagoditi na domski ritam života, na veliku zajednicu i strukturirano vrijeme za sve: za spanjanje, jelo, učenje, slobodno vrijeme... Bio je to veliki izazov iz kojeg sam puno naučila o sebi, o drugima. Osjećam se spremnom za korak dalje.

Spremna sam za svijet rada.

Cecilija Jadretić

Moja domska priča

Ja sam Mariana. Dolazim iz lijepog, mirnog gradića Trilja i maturantica sam Zdravstvene škole Split. Nisam u Domu provela sve četiri godine jer sam prvu godinu putovala, ali sada imam osjećaj kao da sam cijeli život tu i kao da se nikad ni na što nisam morala navikavati. Naravno da nije lako mijenjati rutinu i mjesto stanovanja, pa premda i na pet dana, ali ja sam uvijek bila osoba koja se lako prilagođava i nije mi bilo posebno zahtjevno.

Kod nas se kaže: ako izdržiš prvih mjesec dana u Domu, uspjela si. Koliko god mi je to tada zvučalo smiješno, stvarno je istina jer sam tek nakon mjesec dana uspjela gledati na Dom kao na pravi dio života. Ono što mi je olakšalo boravak izvan moje zone udobnosti i mog rodnog Trilja činjenica je da sam uvijek voljela Split. Taj grad je uvijek imao posebno mjesto u mom srcu. Kao dijete, na Split sam gledala kao na nešto superiorno i čarobno. Oduševljavale su me ogromne zgrade, a more sam obožavala. Mislila sam da su ljudi koji žive u Splitu pravi sretnici. Desetak godina kasnije i ja sam dobila priliku živjeti u Splitu. Ne mogu reći da doživljavam isto oduševljenje kao u djetinjstvu, ali sasvim sigurno je malena djevojčica Mariana bila u pravu kad je Split doživljavala kao divan grad.

Osim splitskih ljepota, mom boravku u Domu znatno su pridonijele cimerice s kojima sam od prvog dana. Uvijek su bile tu za mene i zahvaljujući njima mogu reći da mi je domski život ugodan. Puno su mi olakšale boravak u novoj okolini i učinile ga ugodnim. Lijepo je kad u okruženju koje nije prirodno tvoje imaš nekoga s kim se možeš smijati, a ako treba i plakati. Svake godine mi bude sve teže odvojiti se od cimerica i otići na praznike, a pogotovo sada kad sam maturantica i godinu starija od njih. Svakako će mi nedostajati moje cure i Dom, ali vjerujem da mi i budućnost donosi lijepе stvari.

Ipak, moram priznati da sam se previše navikla na sve i da će biti teško ostaviti ovo razdoblje života iza sebe. S nježnošću se sjećam svih pakiranja i raspakiravanja, spremanja za školu ili šetnju, gledanja serija s mojim cimericama, zajedničkih obroka - osobito kada su bili ukusni. Sve bih ponovila i dodala barem još jednu godinu. Možda mi se nije dalo ići na svaki sastanak odgojne skupine i nisam puna zanosa u rano jutro



Mariana Klarić

nosila posteljinu na promjenu, ali trudila sam se. Nije sve uvijek bilo idealno i nije svaki put bilo vremena za željeno i isplanirano. No, to ne znači da sam se ikad obeshrabrla. Sve i da jesam, moj kvartet iz petnaestice bio je tu kao stabilna podršku i poticaj.

Svemu dođe kraj, osobito lijepom trogodišnjem domskom životu. Bilo je uspona i padova, ali uglavnom je bilo veselo. Kod nas je uvijek vladala pozitiva, a ne sumnjam da će tako i ostati. Rado bih vam napisala i na kakvom me radnom mjestu možete očekivati za nekoliko godina, no trenutno dok ovo pišem još uvjek nisam potpuno sigurna. To me pitajte kasnije.

Na kraju se od srca zahvaljujem svim djelatnicima Doma. Svi ćete mi nedostajati.

Mariana Klarić

Nekoliko riječi za kraj

Moje ime je Nikolina Papić. Učenica sam 4. razreda Prirodoslovne škole, smjer kemijski tehničar. U Dom sam stigla prije četiri godine. Lagala bih kad bi rekla da je bilo lako odvojiti se od obitelji i poznate svakodnevice i uputiti se u istraživanje nepoznatoga. Upravo to je Split bio za mene, totalna nepoznanica. Često se sjetim svojih prvih splitskih školsko-domskih dana koje sam provela u suzama zbog čežnje za obitelji i strahu od nepoznatog. Srećom, brzo su prošli ti dani i stvari su se mijenjale na bolje. U školi i u Domu dano-mice sam upoznavala osobe koje su bile spremne pomoći i olakšati mi prilagodbu. Vremenom su postali moja nova obitelj. Nakon poprilično izazovnog početka počeli su se nazirati rezultati upornog rada i učenja. Ubrzo sam predstavljala školu na mnogim županij-skim i državnim natjecanjima, sudjelovala u raznim domskim programima, primala lijepе riječi pohvale od odgajatelja i drugih djelatnika doma, profesora,

Nikolina Papić, laboratorijske vježbe



drugih djevojaka. Sigurna sam da svega toga ne bi bilo da nisam stekla disciplinu i naviku učenja u Domu. U domskim danima naučila sam važnu životnu lekciju, a to je da ako odvojiš dio svoga vremena da pomogneš drugome, to će ti se vratiti u trenutcima kada nećeš biti ni svjesna da ti pomoći treba. Zagrljaj i topla riječ najbolji su poticaji, a u Domu toga nikad ne manjka. Dani i godine provedene u Domu oblikovale su me u osobu kakva sam danas i zbog toga sam sretna.

U početku su se dani sporo vukli, a sada, kada se nazire kraj, dani lete. Zato, drage djevojke koje ostajete u Domu nakon mene, iskoristite svaki dan, družite se i zabavljajte, učite i uvijek budite pristojne. Nekad je dovoljan samo vaš osmijeh da drugome uljepšate dan i ostanete u dobrom sjećanju.

Nikolina Papić

S raznih natjecanja tijekom srednje škole



Stepenica više od snova

Kada sam dobila zamolbu da napišem nešto o „sebi sada“, stala sam i dobro se zamislila. Nisam znala kako započeti, što reći i kako oblikovati to što imam reći. Nije to nešto posve novo ili nešto o čemu već do sada nisam pisala i što niste o meni znali ili barem mogli pretpostaviti kroz prijašnje tekstove.

Glazba. Moja vječna ovisnost. Po završetku osnovne i srednje glazbene škole za mene je jedini izbor i jedina želja bila glazbena akademija. Nakon neizvjesnog čekanja rezultata prijemnog ispita i državne mature, sredinom srpnja stige su sretne vijesti i započela sam svoje studiranje na Muzičkoj akademiji u Splitu, na odjelu za glasovir. Isti grad, ali nešto potpuno novo. Iako, moram priznati, puno se lakše naviknuti na novu sredinu u kojoj su svi u velikoj mjeri formirane osobe i imaju slične interese i želje kao ja.

A kako glazbe u mome životu nikada ne može biti previše, oživjela sam i stare čežnje iz djetinjstva. Još jedna moja velika ljubav, duhovna glazba. Sada uživam pjevajući u sklopu VIS-a Faganel*.

Uz predavanja i druge fakultetske obveze nalazim vrijeme za čitanje i pisanje. Zaista sam sretna što sam ostala vanjski suradnik Poleta te se barem još malo mogu osjećati kao član domske zajednice. Naravno, nemojte pomisliti da je moje radno vrijeme 24/7. Ta pričam o studentskom životu(!), a kave i druženja su neizostavan dio tog procesa. Bitno je samo pronaći zdrav balans. Ha, ha.

Antonela Dominiković, višegodišnja urednica Poleta, odlučila se za studij u Veneciji. Svoje iskustvo ispričala je Ani Kaselj s kojom je dvije godine dijelila sobu u Domu.

Studij u Veneciji – gradu koji leži na 118 otoka koje razdvaja 150 kanala



Toliko od mene. Zahvalna i sretna što sam se uspjela popeti stepenicu više do snova, a vama od srca želim isto!

Do idućeg pisanja.

Anita Vudrag

*Faganel (Jurčica) je melodična ptica pjevica iz porodice zeba.

Što te privuklo da se odlučiš za studiranje u Veneciji? Možeš li podijeliti svoje iskustvo, prednosti, mane?

Zapravo, simpatije prema Italiji probudile su se u meni u ljeto nakon šestog razreda osnovne škole. U župi smo imali svećenika koji je svake godine po završetku nastave organizirao izlet u Italiju. Mislim da je vjerojatno imao neko poznanstvo; u svakom slučaju to je bilo organizirano za učenike. Putovali smo u Padovu i kada sam došla u taj grad, u sebi sam rekla: „Ovo je definitivno država u kojoj želim biti.“ Tada nisam ni slutila da bih mogla studirati u njoj; nisam ni znala što znači fakultet. U toj dobi srednja škola mi je zvučala kao specijalizacija na medicini. Što se tiče Venecije kao grada u kojem ću studirati, to je bilo potpuno spontano. U listopadu prošle godine slala sam upite fakultetima u doslovno svim gradovima u Italiji. Najbolji odgovor sam dobila od Ca’Foscari-ja iz Venecije.



Dvorana na fakultetu

U tom trenutku rekla sam sebi: „Okej, Antonela, oni su se potrudili i poslali ti opširan e-mail. Najmanje što možeš učiniti je upisati se na taj fakultet.“ Doslovno su mi rekli sve moguće informacije. Bit će dovoljno ako vam kažem da su mi poslali nekoliko aplikacija koje služe da obavijeste korisnike o razini vode, maglovitom području, radovima na mostovima i slično. Na neke e-mailove koje sam tada slala raznim fakultetima, ni do dan danas nisam dobila odgovor. Mislim da mi je bilo suđeno doći u Veneciju. Što se tiče mana, nema ih! Jedino me živciraju muškarci odjeveni u plave jakne, kožne cipele, s kapom na glavi i rokovnikom ili torbicom u ruci. Uvijek pomislim da je kontrola pa ne znam kad je pravo vrijeme za bijeg iz tramvaja ili autobusa.

Kako upisati fakultet u Italiji?

Upis na fakultet u inozemstvu generalno zahtijeva dug proces. Iskreno tek sada shvaćam što sam napravila i koliko je upis bio ozbiljan pothvat. Za početak, trebate odlučiti koji smjer želite, pronaći grad koji vam odgovara i na kraju pronaći fakultet u tom gradu. Javite se fakultetu preko e-maila i pitajte što vas zanima. Oni će vam poslati sve detalje i linkove na koje se možete prijaviti za upis. Link koji sam ja koristila bio je <https://apply.unive.it/> (ako netko odluči upisati Ca'Foscari u Veneciji). Upisi u Italiji (i u svim drugim državama) počeli su prošle godine u studenom. Drugim riječima, nisam ni završila 4. razred, a već su počeli upisi. Sve je zapravo bio jedan „blef“. Da, planirala sam upisati se u Italiju na fakultet, ali ni u jednom trenutku nisam to uzimala za *ultra giga mega* ozbiljno. Sad vraćam film unatrag i prisjećam se situacija od prošle godine kada sam u jednom popodnevnu trebala pripremiti minimalno tri predmeta za sutrašnji dan, pa bih onako frustrirana rekla cimericama: „E, dogodine ću u ovo vrijeme uživati u Veneciji, a ne se mučiti kao sada!“ Izgleda da je ta moja zafrkancija postala stvarnost.

Koji smjer si upisala?

Upisala sam međunarodnu politiku. Vjerovali ili ne, u studenom prošle godine kada su bili upisi, ja sam

međunarodnu politiku stavila na posljednje mjesto jer sam željela upisati sociologiju. Na treće mjesto sam morala nešto staviti. Sjećam se da sam stavila sociologiju i socijalni rad na prvo mjesto, na drugom se ne sjećam što je bilo, a na trećem je bila međunarodna politika. Na samom početku mene ova dva smjera uopće nisu zanimala, već sam ih stavila jer je bilo nužno da sva tri budu popunjena. Kada su prijave završile, mi smo mogli mijenjati smjerove i programe koje smo birali uz te smjerove. Ja sam nešto prčkala i tako sam obrisala sve u rubrici „izaberi program“, dok je u rubrici „smjer“ sve ostalo isto. U ožujku smo dobili rezultate upisa. Uvjjetno sam primljena na sociologiju i socijalni rad, i na međunarodnu politiku, dok drugi odabir nisu uzimali u obzir jer sam ga greškom odbila kada sam mijenjala status. Status „uvjetno primljena“ je zahtijevao ostatak moje dokumentacije kako bi me zaista primili. Moj idući problem bio je što sam ja tu dokumentaciju trebala dostaviti između 20. srpnja i 3. listopada kako bih izvršila upis. Ako se u ljetnom roku upišem u Hrvatskoj na fakultet, onda Italiju mogu potpuno zaboraviti jer njihov zakon ne dopušta da budem upisana u drugoj državi istovremeno kada i u Italiji. To sam znala od samog početka, ali nisam znala što napraviti. Međutim, sudska tankim koncima kroji krila spremna za let. U posljednjem tjednu državne mature, točnije 3. srpnja, trebala sam ići u Napulj radi projekta. Na žalost, termin je kolidirao s mojim vozačkim ispitom u Splitu kojega više nisam mogla



Nikud bez torbe s logom Doma



odgađati. I tako sam molila voditelja auto škole da mi ponudi drugi termin u razdoblju 23. do 28. lipnja, kada sam planirala biti u Splitu radi mature. I ponudio mi je termin: 27. lipnja u 11 sati. Baš taj dan u 9 sati bila je matura iz Matematike. Da bih stigla na vrijeme do Poljuda, trebala sam barem desetak minuta prije 11 sati završiti svoj ispit iz Matematike i napustiti učionici. Ne želim se niti prisjećati količine stresa u meni. Sve u svemu, Matematiku sam uredno pala, nedostajala su mi dva boda za prolaz. Rezultate sam saznala u Napulju. Suze su same krenule, glavom su prolazile misli kako je s mojom školom sve gotovo. Prisilila sam samu sebe na buđenje, obrisala suze, podignula glavu i ostatak dana nastavila šetati ulicama Napulja i uživati u šušuru predivnoga grada. Nisam dopustila da mi matura uništi posljednji dan u Napulju. Sada shvaćam da je tako naprosto trebalo biti. Jer da sam položila državnu maturu u ljetnom roku, upisala bih u prvom roku fakultet u Hrvatskoj. Sigurno ne bih riskirala i čekala na upis fakulteta u Italiji. U Italiji je rok za upis fakulteta od kraja srpnja do početka listopada.

Jesi li morala polagati neki ispit o poznavanju jezika?

Morala sam položiti engleski i talijanski kada sam došla ovdje. Što mi je zapravo olakšalo situaciju jer bi u suprotnom morala tražiti gdje mogu položiti određene razine koje su potrebne za fakultet. Imala sam mogućnost ili donijeti certifikate o položenim jezicima ili položiti iste jezike ovdje u ispitnom centru od fakulteta, što sam i učinila.

Vodič za preživljavanje u studentskom domu u Veneciji

No cara, no!

- Talijani su alergični kada stranci ne iskazuju poštovanje njihovom stilu života.
- Jeste li ikad lomili špagete? Ako jeste, napravili ste prvi grijeh!
- Stavlјate kechup ili majonezu na pizzu? Primite na znanje; to vam je drugi grijeh! Talijani to ne rade i oštro osuđuju jer tada ne dolazi do izražaja okus rajčice koji je već na pizzi. Kada bi upitali konobara da donese ketchup, vjerojatno bi se vratio preliven znojem od straha da pizza nije dobra.
- Ne možete se odreći kapučina u popodnevnim satima? Uh, pa Talijani bi vas već natjerali na ispovijed kog don Giuseppea.
- Hranjenje golubova na Trgu svetog Marka u Veneciji. (Samo probajte i zapamtit ćete za cijeli život!) To je zabranjeno i vjerojatno ćete platiti kaznu.
- Snimanje dronom bez dopuštenja u urbanom području, osobito u starim gradskim jezgrama. Pa gdje vam je pamet da to radite?
- Stavljanje ljubavnih lokota na mostove u Veneciji (iako sam na nekoliko manjih mostova vidjela lokote, no to su stvarno bili mali mostovi do kojih se jedva dođe, pa vjerujem da je moguće staviti ih dok nema kontrolora).
- Plivanje, ronjenje ili kupanje u venecijanskim kanalima. Također jedan od grijeha zbog kojih bi nastala pustoš u vašem novčaniku!
- Slani doručak?! Kod Talijana dan počinje slatkim pecivom i kavom. Kod njih slano ujutro ne postoji.
- Stavlјate parmezan na jelo s plodovima mora? Oslobođi, ne zavedi! Talijani smatraju da specifičan okus tvrdog sira može dominirati nad okusom morskih plodova. Sjetite se toga kada se nađete u restoranu u Italiji.
- Koktel uz večeru? Slobodno vi uz carbonaru naručite Gin tonic, ali pripremite se na konobarovu podignutu obrvu i pogled kao da ste stavili parmezan na jelo s plodovima mora.
- Nikad ne tražite ananas na pizzi!
- Nikad ne stavljajte vrhnje u karbonar!
- Nikad ne tražite pastu Alfredo! (tjestenina s vrhnjem i sirom)
- Nikad ne stavljajte piletinu na Arrabbiatu! ((tal. ljuto, bijesno - pikantni umak)
- Ne znate razliku između sladoleda i gelata? Gelato sadrži manje mlječne masti i manje zraka koji u njega ulazi tijekom procesa zamrzavanja. Sladoled se zamrzava na -18° a gelato na -12° kako bi zadрžao svoju kremastu strukturu.
- Obavezni ritual! Nakon napornog dana na poslu Talijani odlaze u obližnji lokal i nazdrave s nekim od pića Aperol/ Select/Campari.
- Sveti talijansko pravilo: Nema plivanja nakon ručka ili digestione.

Fenomen aqua alta

Fenomen aqua alta (visoka voda) česta je pojava, osobito u razdoblju između jeseni i proljeća, a uzrokovan je kombinacijom triju čimbenika:

- astronomska visoka plima, tj. podizanje razine mora zbog lunarne privlačnosti
- razdoblje padalina, više padalina, koje povećaju količinu vode prisutne u bazenu lagune
- prisutnost juga, toplog vjetra s jugoistoka koji sprječava normalno otjecanje vode kroz tri ulaza u lagunu.

Kako možemo znati razinu plime za taj dan i postoji li visoka voda?

Ja živim iznad lagune. Samo pogledam s balkona; ako je podignuta voda, to znači da je Trg svetog Marka pod vodom. A oni koji ne žive iznad lagune neka posjete web stranicu <https://dati.venezia.it/icpsm-istituz> (ICPSM - Istituzione Centro Previsioni e Segnalazioni Maree) na kojoj je prognoza razine mora za tri dana unaprijed.

Pravo uzbudjenje doživjela sam kada sam prvi put čula zvučne signale koji obavještavaju grad i susjedne otoke da je dan plime.

Priznaju li tvoju srednjoškolsku svjedodžbu u Italiji?

Uh, kad se samo sjetim cijelog procesa, diže mi se kosa na glavi. Da, priznaje se, ali treba proći propisani postupak koji podrazumijeva: svjedodžbe sva četiri razreda, kao i svjedodžbu državne mature treba prevesti kod ovlaštenog sudskog tumača, nakon toga ovjeriti na Općinskom sudu u Splitu (tzv. apostille – ovjera javnih isprava namijenjenih za upotrebu u međunarodnom pravnom prometu) pa u Talijansku ambasadu u Rijeci kako bih izraditi dokument koji se zove Dichiarazione di valore.

Kako si osigurala mjesto na fakultetu? Jesi li imala poteškoća?

Fakultet je za moj smjer primao trinaest stranih studenata. Zbog te male brojke mislila sam da možda od toga neće biti ništa. Međutim, osim ocjena tražilo se motivacijsko pismo, izvannastavne aktivnosti, volontiranja i slično. S obzirom na to da sam po naruvi širokih interesa te da sam se okušala u raznim aktivnostima, moj popis bio je dugačak. I motivacijsko pismo sam odlično napisala (što nije čudno kada se zna da sam bila u novinarskoj grupi Ženskog đačkog doma). Ispalo je da nije bilo nikakvih problema u tom dijelu apliciranja za upis.

Kome se strani studenti mogu obratiti ako im treba pomoći ili imaju neka pitanja?

Ovisi za što mi treba pomoći. Ako se radi o nečemu što se tiče mog fakulteta, obratila bih se fakultetu, a

ako se radi o nečemu što trebam riješiti u Hrvatskoj, obratila bih se izravno ustanovi od koje mi treba pomoći.

Kako si se prilagodila na život u drugoj državi?

Prilično dobro i lako. Nisam ni osjetila promjenu. Zapravo, sve mi je već bilo poznato: suživot s ljudima koje ne poznajem, udaljenost od kuće i slično. Osjećam se kao doma, a i kada započnem komunikaciju s drugima, nitko ne primijeti da nisam Talijanka. Shvate tek kad ja sama kažem odakle sam. Naravno, u domu u kojemu stanujem svi znaju da nisam Talijanka jer živimo zajedno. Bilo je očito na prvi pogled i po tome što su Talijani uglavnom niži rastom pa ih je moja visina impresionirala.

Iz tvoje perspektive – koje su prednosti i nedostaci studiranja u Italiji?

Veliki plus je to što nitko ne vodi bilješke o dolascima na nastavu. Drugim riječima, kad god mi se ne ide na fakultet, ostanem u krevetu. Drugi plus je što nam sve prezentacije objavljaju na aplikaciji Moodle. Sve što se radi na satu bude nam vidljivo. Ako i ne želim npr. danas ići na predavanje, bit će informirana i imati uvid u lekcije. Sljedeće (ne znam je li prednost ili mana, ali koliko god me iritira, toliko je zanimljivo) je to što nam je svaki predmet u drugoj zgradici. To je zato što je na fakultetu veliki broj studenata i puno smjerova. U relacijama Ženskog đačkog doma i Splita to bi bilo npr. ovako: Matematika na općini, a Geografija na pazaru. Da bi stvar bila gora, nisu nam predmeti uvijek na istoj adresi cijelu godinu. Nekada se dogodi da isti predmet u jednom tjednu bude na tri različite lokacije. Nešto slično kao raspored u Zdravstvenoj školi, samo su ovdje u pitanju adrese učionica. Sada zamislite scenarij: na općini ste, završila je nastava iz Matematike i morate stići do pazara u roku petnaest minuta (pauza između satova je uvijek petnaest minuta). Nemate mogućnost prebaciti se autobusom jer je to Venecija u kojoj nema prometa na kotačima već morate pretrčavati silne mostiće kako biste prešli kanale.

To zna biti zanimljivo, pogotovo kada zalutam u neki dio Venecije koji još nisam vidjela pa uživam u ljepoti. Tada mi ne bude žao što kasnim na predavanje.

Gdje vidiš sebe u budućnosti?

Ovo je zaista dubokoumno pitanje koje naprežje moje vijuge do krajnjih granica. Nisam baš osoba od planova. I ono što planiram, ne bude kako sam planirala. Zapravo, sve što radim dođe mi spontano. Ali, definitivno znam da želim jedan period života provesti u Turskoj, barem nekoliko godina. Želim otici u Afriku na neku misiju. A kako to izvesti, za sada ne znam! Hoću li to napraviti? Vjerojatno hoću jer mi se mota po mislima. Iskreno ne znam što mogu očekivati od sebe kada se sjetim da sam u lipnju imala ideju upi-



Studentica u Veneciji

sati Japanski u Puli, a u kolovozu poželjela volontirati u Ukrajini.

U čemu se razlikuje društveni ambijent i kultura Italije od istoga u Hrvatskoj?

Primjetila sam da ovdje ima dosta miješanog naroda. Ne mislim na turiste, mislim na nas koji nismo iz Italije. I čini mi se da je to Talijanima dojadilo. Ne žele imati dublju komunikaciju s ostalim narodima, osobito s „čokoladnima“ koje ne viđaju rado. Pod izrazom „čokoladni“ ne misle na Afroamerikance nego Pakistance, Nepalce, Indijce i sl. Afroamerikanci ne prave nikakve scene, jednostavno su se stopili s Talijanima, a „čokoladni“ stalno nešto filozofiraju, naguravaju se u autobusu, prose. Kratko rečeno, neugodno ih je vidjeti. Što god nosim, moram čuvati kao da nosim tonu zlata, a ne torbu s dvije bilježnice i desetak eura u novčaniku.

Zbog čega bi preporučila budućim studentima da odaberu Italiju?

Iskreno, ovdje nema ništa više i bolje nego u Hrvatskoj. Sve je u osnovi isto. Međutim, ako ste baš sigurni da želite upisati određeni smjer i ako van prema planu i programu odgovara neki fakultet u Italiji, definitivno preporučujem. Također, ovdje biramo sve predmete i to po broju bodova. Na primjer, imamo područje gdje moramo imati dvanaest bodova. Ponuđeno nam je više od deset predmeta među kojima možemo birati dva jer svaki predmet nosi po šest bodova. Nijedan predmet nam nije obavezan u smislu da je nametnut.

Nedostaje li ti domski život kakav je bio u Splitu?

Što se tiče domskog života ne nedostaje mi jer sam ga nastavila, doduše u drugom gradu i državi. Pone-

kad se našalim na svoj račun i kažem da će biti vječni student i iz studentskog direktno produžiti u starački dom.

Imam stalne podsjetnike na život u Ženskom đačkom domu što me čini sretnom: na predavanja uvijek nosim domsku eko-vrećicu (Znate na koju mislim? Onu od tekstila s logom doma što smo je dobili na priredbi za maturantice), neseser koji mi je dala odgajateljica prva je stvar koju ugledam kada otvorim oči, a narukvice s radionica Lipi moj andele uvijek su na mojoj ruci.

Otvorila sam vrata životu u studentskom domu u Veneciji, ali nisam zatvorila vrata učeničkom životu u Splitu pa me često uhvati propuh od otvorenih vrata. Tada zovem bivše cimerice da mi pričaju što se događa u Domu. Od hrane najviše mi nedostaje paštica da. Moram odati i jednu tajnu. Naime ovdje u domu sami spremamo svoju hranu, a kako sam ja ostala u WA grupi moje odgojne skupine, često zavirim u tjedni jelovnik kako bih dobila ideju što spremiti. Što se tiče cimerica, zaista mi jako nedostaju, osobito Ana i Cecilija. Nikako nisam mogla prihvati mogućnost da živim s nekim novim cimericama jer sam svjesna da ne bih mogla nikoga pustiti u život kao što sam pustila Anu i Ceciliju. I zato sam u jednokrevetnoj sobi. Imam docimericu s kojom dijelim kupaonicu, djevojka je sasvim ok, ali ipak obje se trudimo da se što manje susrećemo. Među nama nema duboke komunikacije, a i fakultetske obveze su nam u različitim terminima. U ovome domu imam mir, tišinu, intimu i privatnost. Ali, socijalizacija je ravna nuli. I moj bioritam se čudesno prilagodio samoći, tišini i miru. Bez obzira u koje

vrijeme dana ili noći ustanem, ja učim. To je luksuz koji mi za sada odgovara.

Planiraš li se vratiti u Hrvatsku?

Da, definitivno planiram. Samo mislim da je prijekodočno za mene puno bolje biti ovdje jer mi je ovaj program puno bolji nego program koji se nudi u Hrvatskoj (politologija u Zagrebu). Malo je smiješno da nemamo međunarodne odnose/ međunarodnu politiku kao preddiplomski. Država se mogla pobrinuti da bar politologija bude u više gradova. Baš sam ogorčena na cijeli sustav. Ali, nema veze, kad-tad ću doći na vlast i sve to promjeniti.

Jesi li vidjela nešto što do sada nikad nisi vidjela u Hrvatskoj?

Da. Prvi kulturni šok bio mi je kada sam vidjela sušilo koje nije kao klasično sušilo za robu već se spušta i podiže kao rolete. Zatim, perilica za rublje u domu je na žetone. Znam da toga ima i u Hrvatskoj, ali ova je *space shuttle*. Moram vam ispričati što mi se jednom dogodilo. Stavila sam rublje u perilicu, provukla žeton i perilica je počela uredno raditi. Ja sam baš taj dan odlučila počastiti svoju odjeću dugim i temeljitim pranjem u trajanju od dva i po sata. Vratila sam se u praonicu u vrijeme kada je perilica trebala završiti i imala sam što vidjeti; u pola pranja perilica je stala jer je na žetonu bilo 1,50€, a cijena tako dugog i temeljiteg pranja stoji 2,80€. Momentalno me strefio ultra giga mega mix ljutnje i tuge.

Iduće što me je šokiralo je kako se Talijani svađaju. Oni su inače mirni, slatki, veseli, razigrani ... ali kada se svađaju postaju žestoki divljaci koji viču i urlaju. Prvi put sam takvu svađu doživjela u tramvaju, a drugi put u domu. U domu su se svađale dvije žene; žena od 40 godina urlala je na djevojku od 20 godina. Starija je profesorica, a mlađa studentica (pravo na smještaj u domu imaju profesorice, studentice i učenice). Ja sam za svaki slučaj brže pobegla u svoju sobu da ne postanem sljedeća meta razjarenoj profesorici.

Kakva je Venecija za svakodnevni život?

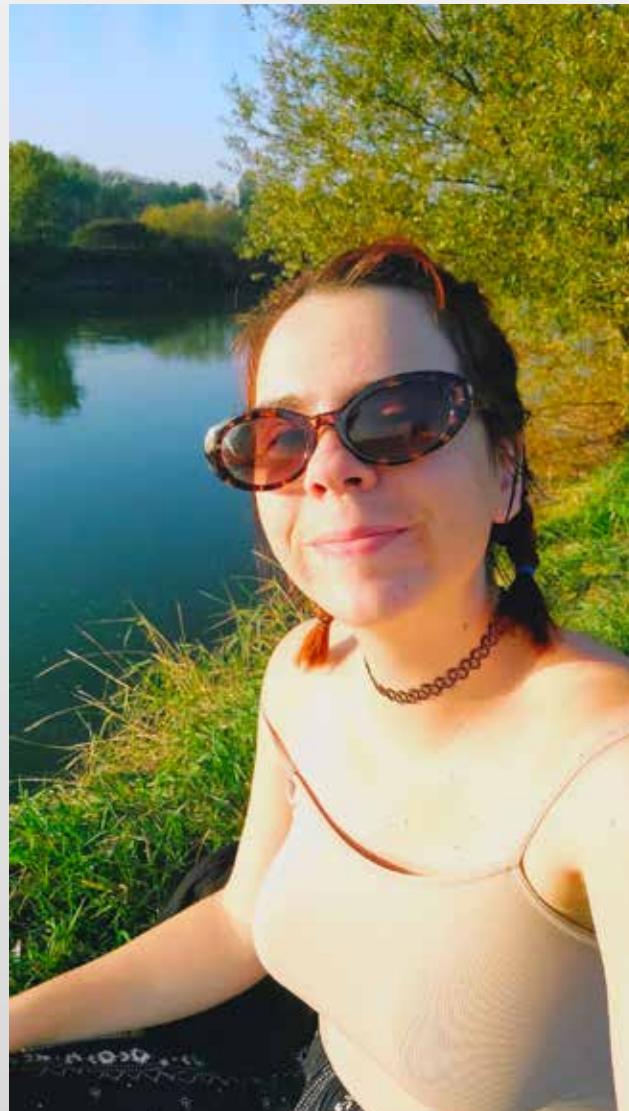
Dobro pitanje. Venecija je mix Zagreba i Splita. Ima duh Splita, a sve što ima u Zagrebu ima i u Veneciji. To mi je baš predvino za vidjeti. Tramvaj, bus, vlak ili vaporeto? Koji prijevoz koristiti?

Što se tiče kvalitete života, mislim da je bolje u okolini Venecije. U samom centru Venecije nalaze se fakulteti, hoteli i studentski domovi. Po Venecijskoj laguni zabranjena je vožnja automobilom, biciklom i skateboardom. Zato malo ljudi živi baš u laguni; uglavnom su to apartmani za turiste. Domaće stanovništvo živi uglavnom u Mestre (jedna od velikih župa u gradu Veneciji, smještena na kopnu). Za odlazak na posao koriste autobus ili tramvaj jer su cijene za parkiranje u Veneciji stvarno astronomske.

Tijekom osnovne i srednje škole Kristina Ćuk pokazala je i dokazala da jako voli proučavati jezike, kako materinski hrvatski tako i strane jezike. Stoga ne čudi da je studij nastavila na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, smjer Španjolski jezik i književnost i Engleski jezik i književnost. Evo što nam je napisala.

Zagrebačko stanje uma

U lipnju prošle godine završila sam svoje srednjoškolsko obrazovanje. Pohađala sam Prvu jezičnu gimnaziju u Splitu. Nakon svih uspješno obavljenih školskih obveza radila sam sezonski posao. Ljeto je prošlo dobro, kao i svako. Uz rad je bilo dovoljno vremena za opuštanje, čitanje, izlaska, druženja. Sada sam u Zagrebu; upisala sam studij španjolskog i engleskog jezika.





Što reći o Zagrebu i sadašnjem životu?

Osjećam se privilegirano što ne moram provjeravati vozni red tramvaja jer će uvijek doći neki. Odnedavno se osjećam pogotovo uklapljen na sam nabavila bicikl i svuda idem njime. Fantastično je to; ne voze se ljudi samo u trenirkama i tenisicama; ovdje ljudi voze modnu reviju; nikome nije problem pedalirati čak ni u potpeticama. Zagrebačko stanje uma. Često pomislim kako je šašavo što su Dalmatinci prozvani „opuštenima“, iako smo temperamentni, glasni i tankih živaca. Sjevernjaci su stvarno opušteni: ne primamo karticu, a ti nemaš keš? Nema veze, donesi sutra. Sve ćemo polako, crveno na semaforu traje 20 minuta, ali Bože moj, što sad – barem imamo noge! (True story, ovo mi je jedna bakica uz osmijeh iskomentirala na semaforu.) U Splitu je gundjanje lančana reakcija.

Faks kao faks, volim to što studiram, ali staroengleski stvarno nije najbolja zabava subotom navečer. Imamo divnu knjižnicu doduše! Što se ekipe tiče, oni koje jezici zanimaju skoro na razini oopsesije, kao mene, relativno su rijetka sorta, ali ipak ne gubim nadu! Cimerica sam s prijateljicom iz srednje škole, a i najbolji prijatelj mi studira u Zagrebu. Nije kritično; snalazim se, prilagođavam i uspijevam za sada.

Medicina u Mostaru

U svibnju sam završavala Zdravstvenu školu u Splitu, smjer medicinska sestra, a već u listopadu našla sam se u Mostaru na Medicinskom fakultetu. Put do stjecanja zvanja medicinske sestre nije bio lak, a upisati željeni fakultet bio je još veći izazov.

Cijelu zadnju godinu srednje škole pripremala sam se za državnu maturu i tu sam dionicu dobro odradila, položila sam sve predmete koji su se tražili za željeni fakultet. Onda je uslijedio malo teži dio. Pokazalo se da nije baš jednostavno upisati Medicinski fakultet. Moji pokušaji na ljetnom roku u Zagrebu, Splitu i Mostaru pokazali su se kao neuspješna misija. Na svakom fakultetu je nedostajalo „još samo malo“, a baš to malo me je dodatno frustriralo. Nije bilo vremena za čekanje. Odlučila sam se za rad u struci. Ljeto sam provela u Makarskoj radeći u Domu zdravlja u Stacionaru za palijativnu skrb. Puno radno vrijeme u dnevnim i noćnim smjenama nije pružalo mogućnosti za željena putovanja, ali za izliske sam uvijek nalazila vremena. Ponekad sam lijegala u 4, a za odlazak na posao ustajala već u 5:30 sati. Ali, nije mi bilo teško. Rad u Domu zdravlja mi se višestruko isplatio: stekla sam nova znanja i iskustva, upoznala divne kolege i uz sve to dobivala sam plaću. Cijelo to vrijeme nisam odustala od fakulteta i u noćnim smjenama sam učila. Na jesenskom roku odlučila sam opet pokušati na prijemnom ispit u Mostaru. I uspjela sam.

S prijateljicom iz djetinjstva iznajmila sam stan, a ekipa na fakultetu je odlična što mi ulijeva snažni vjetar u jedra. Sretna sam i ispunjenih očekivanja. Dani prolaze, neke ispite sam već uspješno savladala. Ne zavaravam se da će biti lako, ali vjerujem u sebe.

Mija Galic



Konavolska neđelja

Neđelja ujutru, budim se s osmijehom. Danas nije svatični dan. Ođe vlada tišina sve dok se mater ne probudi i vikne: „Oblačite se, kasnimo!“ Brat i sestra se dignu, al’ odma se zaigraju i trče po kući i đardinu. Mater se jedi: „Fermajte više i obucite tu robu što sam vam stavila na komončin!“ Devet uri, familija je napokon na putu, i pomalo kasni na opandžavanje mise. Na misi ima svijeta, od čejadi koja se tek rodi do gospa blizu bući. Misa dura li dura. Svi mlati čekaju da svećenik napokon otvori tabernakul, izvadi hostije i pehar te zaključi misu s: „Idite u miru.“ Đeca se rastrče po selu, putem se javljaju dundima i zaželete im dobar dan. Igraju se sve do ure kad trebaju ići na objed. Objed je u đeda i babe. Baba nas dočeka s macetom i radi šal za zimu da se ne smrznem tamo u Splitu. Đedo spravlja gradele od ribe s dundom Ivom. Kad riba pređe s gradela na pijate, svima se rašire oči. Uz ribu su restovane patate slatkice ko cukar, kruh i gambori u ulju. Posje punih stomaka čakulamo. Đedo pripovijeda o vremenu kad je bio kapetan na brodu, stalno dodajući da mu je svaki put kad je trebo ići pucalo srce od tuge za babom. „Kad smo već tu“, baba prekida čakulu, „ko se na te trza?“

Obrazi se zarumene govoreći svima što su htjeli znati bez progovorene riječi.

Mara Fox

Mara u konavolskoj nošnji na festi sv. Vlaha



Moja Nerežišća

Na posebnom mjestu u srcu su moja rodna Nerežišća. Slikovito selo na središtu otoka koje s Donjim Humcem i Dračevicom čini općinu. Nerežišća su smještena na raskrižju glavnih otočkih putova, uz najveće bračko polje. Možda nisu najpoznatija atrakcija na otoku Braču, ali svakako imaju jedno od poznatijih prirodnih čuda. To je crkvica sv. Petra i Pavla izgrađena u 15. stoljeću od priklesanog kamena s krovom od kamenih ploča. Na krovu apside crkve misteriozno je izrastao bor kojeg od milja nazivamo borić. Smatra se da je borić izrastao krajem 19. stoljeća. Dok sam bila, mala mislila sam da je crkvica pitar iz kojeg je izrastao bor. Sada mi je taj bor postao nešto uobičajeno, dio mene, dio Nerežišća. Bor je visok oko 170 cm i pripada porodici crnog bora. Zanimljivo je kako preživljava u vrlo nepovoljnim uvjetima, među kamenim pločama krova.

Nerežišća nisu top turističko bračko mjesto poput Bola ili Supetra, ali svaki turist koji posjeti moje mjesto fotografira naš borić. Kažu da je borić jedna od najfotografiranih slika Brača poslije Zlatnog rata. Nema nerežiške kuće u koju sam ušla, a da na zidu nije imala sliku naše crkvice.

Maria Filipi

Maria ispred crkvice sv. Patra i Pavla



Most koji spaja dva različita svijeta

Većina ljudi svoje rodno mjesto neizmijerno voli. Neki i toliko da ga opjevaju u pjesmama, ovjekovječe na slikama, pišu o njemu priče i stihove.

Ja ne mogu reći da pripadam toj skupini. Ne volim Mostar, moje rodno mjesto. Mostar je neobičan grad, prilično neuredan, pun ruševina i napuštenih objekata koji trunu, šarolik u stanovništvu što se tiče vjerskog statusa. Najzanimljivija karakteristika i turistička atrakcija mojeg rodnog grada je Stari most. Most koji spaja dva različita svijeta, zapadni i istočni Mostar. Ja sam sa zapadnog dijela pa taj dio poznajem puno bolje i mogu reći da zaista naličuje na oronuli grad koji se svim silama pokušava obnoviti. Ima jedno šetalište, jedan tržni centar, jedan park, gradske bazene, malih milion kružnih tokova, dvije i pol novoasfaltirane ceste, pokoju dječju igraonicu i biljun kafića. Na toj su strani pretežno pripadnici katoličke vjeroispovijesti dok su na istočnoj strani uglavnom pripadnici islamske vjeroispovijesti. Na istočnoj sam strani bila svega nekoliko puta, i to zbog nastupa ili u Glazbenoj školi. Čini mi se da je istočna strana Mostara sličnija selu nego gradu. Ima puno kuća i sitnih uličica koja izgledaju kao seoska naselja. Istočna strana je puno urednija i uređenija od zapadne koja je u katastofalnom neredu. Na zapadnoj strani koševi za smeće uz ulicu su znanstvena fantastika, a kartonske amblaže i čepova od boca imaju više nego stanovnika.

Kriminal i krađe također su česta pojava. Policija često promaši ulicu ili se uopće ne pojavi, a kada se i pojave, ne irješe absolutno ništa.

Moj rodni Mostar nije idealno mjesto. Ne mogu ga mijenjati zato ga nastojim prihvatići kao dio sebe, svidao mi se ili ne. Ipak, nadam se da će Mostar jednog dana biti pravi uređeni grad i da će onda s ponosom reći: "Ja sam Sara iz Mostara."

Sara Šarić



Sara Šarić - u sredini

DJETINJSTVO POZNATIH I SLAVNIH

Piše Dora Pašalić

Neke od najvećih svjetskih sportskih zvijezda u djetinjstvu su morale proći mnogo toga da bi postigli sve ono što imaju danas. Započeli su od nule i okrenuli svoj život naglavačke radi ostvarenja snova. Radili su ono u što vjeruju i vjerovali su u ono što rade. Strpljivo su utirali svoj put; neke su bitke vodili i više puta da bi ih dobili. Njihove su priče inspirativne.

Luka Modrić

Luka Modrić rođen je 9. rujna 1985. u Zadru. Živio je u Modrićima sa svojom obitelji. Modrići su zaselak između Zrmanje i Zatona Obrovačkog. Lukini roditelji radili su u obrovačkim socijalističkim organizacijama udruženog rada, no to nije bilo dovoljno nego su nakon posla u poduzeću potezali malo za stoku, a malo više za motiku. Luka je uživao u svom bezbrižnom djetinjstvu, no već nakon gašenja šeste svjećice na torti započela je velika ratna agresija na Hrvatsku. Na samom početku ratne agresije neprijatelji su ubili Lukinog djeda. Djeda po kojem je dobio ime, uz kojega je odrastao, koji ga je vodio svuda sa sobom i štitio u dječjim nepodopština. Luka se sa suzama u očima i danas prisjeća svog djeda s kojim je vodio stoku na ispašu podno Velebita. Žao mu je što djed nije doživio barem djelić njegovih uspjeha, no siguran je da odozgo sve gleda i da je ponosan na njega. Luka je s roditeljima, sestrom i bratom izbjegao u Zadar gdje su ih, kao i mnoge druge izbjeglice za vrijeme Domovinskog rata, smjestili u hotel, u jednu sobu. U ratnom ludilu dječak Luka je svoj mir našao na parkiralištu hotela, na kojemu je po cijele dane nabijao loptu, odjenut u dres Zrinskog iz Širokog Brijega. Sam sebe je driblao, tehnicirao, malo lijevom, malo desnom, pa

na glavu, pa ukrug, pa sve ispočetka. Zapeo je za oko recepcionaru hotela koji je poznavao tadašnjeg direktora Nogometnog kluba Zadar i pozvao ga da dođe vidjeti to sitno, kržljavo i nejako, ali izuzetno spretno i zanimljivo dijete. I tako je Luka počeo trenirati u nogometnoj školi Zadar. Svima je bila vidljiva nesvakidašnja povezanost Luke i lopte, tog malog čarobnjaka s tehnikom velemajstora. Obitelj i treneri sa strahom su mislili kako to krvko tijelo ne može biti sposobno za nogometne napore. Ali Luka je svakog dana nizao kilometre i tesao svoje tijelo, kao što i danas čini.

U Hrvatskoj je bjesnio rat; granate su pale i na Lukinu kuću u Modrićima. Luka je u to vrijeme bio na nogometnom natjecanju po otocima. Kao desetogodišnjak otišao je na turnir u NK Hajduk, no njegov talent, kao ni talent njegovih suigrača iz NK Zadar, nisu prepoznali. Nisu zadovoljavali uvjete da budu dio Bilih tića. Po povratku u Zadar, zbog premorenosti je odustao od treninga puna tri mjeseca. Njegov trener je zamjerio Hajduku, ali je i dalje vjerovao u Luku pred kojim je predviđao crveni tepih koji će ga odvesti u veliki nogometni svijet.

Pet godina kasnije, tada već petnaestogodišnji Luka, otišao je u zagrebački NK Dinamo. Nakon svega nekoliko mjeseci u Zagrebu ponudili su mu ugovor na deset godina.

Sve dalje je povijest. Luka je nosio dresove Zrinjskog iz Mostara, Interu iz Zaprešića, londonskog Tottenham Hotspura, madridskog Realu. Skupio je više od sedamdeset nastupa za nogometnu reprezentaciju Hrvatske.

“Nikada nisam sumnjao u sebe, bez obzira na to što drugi jesu. Bilo je svakakvih priča, ali ja sam vjeroval do mogu doći do mjesta gdje sam sada; te stvari su mi bile dodatna motivacija. Jednostavno, nikada nisam odustao od svojih snova”, izjavio je Modrić.

A mi smo svjedoci vremena nogometnog velikana.



Janica i Ivica Kostelić

Ivica Kostelić rođen je 23. studenog 1979. u Zagrebu, u obitelji sportaša; majke Marice i oca Ante Kostelića. Nakon Ivice, 5. siječnja 1982. rodila se Janica. Brat i sestra su još od malih nogu znali da će se baviti skijanjem.

Svoje početničke treninge obavljali su u malom dvorištu iza zgrade, u prekrasnom ambijentu okruženom zelenilom. Točno iznad je bila glazbena škola. U jednom intervjuu Ivica je rekao: „Nikada neću zaboraviti treninge uz zvuk klavira iz glazbene škole. Posebna romantika... Podsjeca me na stare dane Zagreba.“ Ivica i Janica ističu da su imali prekrasno djetinjstvo. U odnosu na svoje vršnjake osjećali su se privilegirano što su imali mogućnost stalno boraviti u prirodi i tako otkrivati sebe, pomicati svoje granice. Jednom prilikom Ivica je boravio na ledenjaku 46 dana. Bez televizora, mobitela, interneta. Kratio je vrijeme na druge načine: crtao je knjige i stripove i istraživao oko ledenjaka kada bi se žičare zatvorile. Upravo zbog takvog načina života Ivica i Janica su bili jako povezani. Ivica ističe da se uvijek utjecao Mariji Bogorodici; naglašava da Bog ima posebno mjesto u njegovom životu. Neki od Ivičinih uspjeha su: jedno zlato, tri srebra i bronce na Olimpijskim igrama; samo na Svjetskom kupu osvojio je 18 pobjeda, 13 drugih i 12 trećih mesta.

Brat i sestra bili su i velika motivacija jedno drugome. Upornost i predanost u treninzima gurali su ih naprijed. Janica je prvi put na skije stala s tri godine, ali je stalno padala i ometala drugu djecu. Njena majka mislila je da bi bilo najbolje da odustane, ali uz treninge s ocem i Ivicom, Janica se značajno popravila i ozbiljnije se počela baviti skijanjem s deset godina. Janičini početci bili su obilježeni kampiranjem na stazama, upornim treniranjem i to se prije svega odnosilo na kondicijske treninge. Što se tiče dječijih

najtečanja, osvojila je sve što se moglo osvojiti i tako pokazala da treba računati na njezine velike rezultate u budućnosti. U daljnjoj sportskoj karijeri Janica je osvojila brojne trofeje na Svjetskom prvenstvu, Svjetskom skijaškom kupu, najuspješnija je alpska skijašica u povijesti Zimskih olimpijskih igara; među njezinim memorabilijama mnoge su medalje i kristalni globusi. Skijaška Kraljica zaslужila je duboki naklon i istinsko poštovanje.

Njihova oca Antu često su optuživali da svoju dječu odgaja u spartanskom duhu. Ivica se osvrnuo na to i u jednom od intervjuja i otkrio koliko ima istine u tome: „... treba gledati cijeli kontekst, odakle smo potekli. Uzmite si da su to nekakvi ljudi koji su si zadali za cilj da budu najbolji na svijetu, bez novaca i bez snijega. U tom kontekstu morate shvatiti da to u svakom slučaju neće biti običan put“, rekao je Ivica pa dodao: „Dvije stvari vam trebaju da stvorite skijaša. To su snijeg i novac. U tom našem improviziranju, plus s ratom na leđima, morali smo naći način da budemo konkurentni bez tih resursa. Tu onda dolazi do brojnih situacija koje izgledaju spartanski. Nismo mogli spavati u hotelima, nego u prirodi.“

Ivica i Janica nisu samo obarali rekorde i osvajali medalje, već su se za svaki bod borili do posljednjeg daha. I danas se prisjećamo epske Janičine vožnje na Snježnoj kraljici 2006. koju je odradila bez jednog štapa i rukavice te osvojila treće mjesto. To može samo Janica.

Ivica i Janica danas su u zrelim četrdesetim godinama, oboje obiteljski ljudi i roditelji. Nisu od onih koji se ističu u medijima svaki dan, iako bi mogli to činiti s obzirom na to da se imaju čime ponositi. I daje su skromni, jednostavnii i u tišini uživaju u svojim uspjesima.



Piše **Manuela Ivelja**

Vjerujem da ste već čuli za projekte Erasmus+, no u slučaju da niste, to je program EU koji omogućuje članovima da putuju u drugu zemlju, kako bi unaprijedili svoje obrazovanje i vještine te se upoznali s različitim kulturama. Kao učenica Turističko-ugostiteljske škole Split imala sam mogućnost sudjelovati u dva takva projekta.

Irska

Prvi projekt bio je putovanje u Irsku radi odradivanja stručne prakse u hotelu. Boravak je trajao dva tjedna. Sudjelovalo je četrnaest učenika iz moje škole, a vodile su nas dvije nastavnice. Putovali smo avionom iz Splita do glavnog irskog grada Dublina te smo istog dana obišle grad autobusom. Predvečer smo stigli u Bray, grad na istočnoj obali udaljen dvadesetak kilometara od Dublina, u kojem su živjele naše "host families" tj. obitelji domaćina koje su se brinule za nas ta dva tjedna. Bili smo smješteni po dvoje, tako da sam ja bila s prijateljicom iz razreda Ivanom Pavlinović. Žena koja se brinula o nama imala je prekrasnu kuću blizu plaže te je imala velikog psa i dvije mačke. Ujutro smo se vozile dartom (prijevozno sredstvo koje naličuje na naš vlak) do hotela "Royal Marine" gdje smo odradivale praksu. Hotel je bio jako velik i izgledao je kao dvorac. Praksu smo odradivale svakim danom osim vikendom, od 8:00 do 15:00 sati. Prvi dan smo bile u odjelu domaćinstva, zatim redom u odjelu kuhinje, spa odjelu, te na kraju u odjelu recepcije. Radnici hotela bili su jako ljubazni i susretljivi. U hotelu je radio i nekoliko ljudi s Balkana. S njima smo se najviše



Irska, Bray i Klifovi Mohera

družile. Nakon posla imale smo slobodno vrijeme te smo obilazile Dublin s ostatom učenika iz naše škole. Od svega što smo posjetile u Dublinu najviše mi se svidio ogromni zeleni Phoenix park gdje smo hranile jelene i srne. Večeri smo provodile šetnjom po Brayu. Za vikend smo imali organiziran izlet do drugog kraja države i posjet poznatim zapanjujućim Klifovima Mohera te posjet prelijepom gradu Galway. Na ovom putovanju nisam upoznala puno novih osoba, ali sam se zbližila s ostalim učenicima iz moje škole, unaprijedila sam znanje engleskog jezika. Imala sam priliku vidjeti prekrasnu prirodu Irske i upoznati se s irskom kulturom. Dobila sam uvid kako ljudi žive u Irskoj te sve njezine prednosti i mane. Kao najveću prednost Irske izdvojila bih to da su Irci uistinu ljubazni, radišni, uljudni i svi su spremni pomoći u bilo kojoj situaciji. Kao najveću manu Irske izdvojila bih vrijeme i hranu. Tijekom cijelog putovanja vrijeme je bilo tmurno, svači drugi dan padala je kiša, bilo je jako hladno i vjetrovito, premda je to bio početak lipnja kada u Hrvatskoj počinju ljetne temperature. Hrana je bila premalo začinjena i neukusna pa smo ja i Ivana uglavnom jele u McDonalds-u jer su tamo cijene najjeftinije.

Grčka

Drugi projekt bio je putovanje u Grčku. Nije bio u svrhu odradivanja prakse već je to bila više "razmjena učenika". Boravak je trajao jedan tjedan. U projektu su, uz mene, sudjelovale tri djevojke iz moga razreda: Matea Milatić, Petra Škomrlj i Andrijana Lončar, a vodio nas je nastavnik Andrija Krištić. Već u 7:00 sati krenuli smo iz Splita nastavnikovim automobilom do Budimpešte i nastavili putovanje letom od Budimpešte do Atene. Po dolasku u Budimpeštu imali smo malo vremena za razgledavanje. Moram priznati da je Budimpešta jedan od najljepših gradova koje sam posjetila, pogotovo navečer kad cijeli grad bliješti prekrasnim svjetlima. Prenoćili smo u hotelu te rano ujutro krenuli na aerodrom gdje je profesor ostavio svoj automobil da nas čeka za povratak. U Atenu smo došli oko 9:00 sati i otišli smo u Rafinu gdje se nalazio naš

hotel "Avra". Zbog korone je ukinuto to da učenici spa-vaju u kućama drugih učenika pa smo svi bili smješteni u hotelu. Osim nas iz Hrvatske, u ovom projektu sudjelovali su učenici iz Grčke koji su bili domaćini, zatim Rumunji, Talijani, Španjolci i Turci. Zbog ranog ustajanja taj dan smo provele odmarajući se, a navečer nas je jedna djevojka iz grčkog tima povela u šetnju Rafinom. Sljedeći dan smo se upoznali s drugim timovima te smo posjetili Artemidin hram u Brauronu i grčku školu. U školi je svaki tim prezentirao spomenike i baštinu svoje države koji su pod UNESCO-vom zaštitom. Nakon prezentacija igrali smo Kahoot kviz s nagradama. Sljedeći dan išli smo u posjet povijesnom centru Atene uz pratnju vodiča. Posjetili smo Partenon, Erehejon, Muzej Akropole, itd. Navečer su nas podijelili u grupe i svaka grupa je išla u kuću nekog od članova grčkog tima gdje smo jeli tradicionalnu grčku hranu. Dan nakon posjetili smo staro grčko kazalište u Epidauru, Korintski kanal i grad Nafplio, prvi glavni grad Grčke. Zatim smo ponovno bili u Ateni i razgledali Nacionalne vrtove, zgradu Parlamenta. Pogledali smo jednu grčku predstavu u malom kazalištu i međusobno se utrkivali na Olimpijskom stadionu. Taj dan imali smo slobodno vrijeme koje smo iskoristili za kupovanje suvenira. Navečer je bila organizirana oproštajna večera na kojoj smo se lijepo zabavljali uz ples. Svaki tim puštao je pjesme iz svojih država i pokazivao svoje tradicionalne plesove. Iako smo se zabavljali, bila je to pomalo sjetna večer jer smo znali da



Grčka, tim Hrvatska s nastavnikom

te ljude vjerojatno više nikad nećemo vidjeti. Ujutro smo iz Atene letjeli do Budimpešte, a zatim automobilom do Splita.

Grčka mi se jako svidjela kao država. Iako nije toliko moderna kao Irska, priroda je slična kao u Hrvatskoj. Vidjela sam dosta siromašnih kuća, a grčki gradovi odjekuju ljepotom i imaju "dušu". Šetajući Atenom osjetila sam da je to grad pun povijesti i shvatila iz prve ruke koliko su Grci u povijesti bili napredniji od drugih. Kao najveću prednost Grčke izdvojila bih ljubazne i drage ljude, ukusnu hranu i spomenike koji oduzimaju dah. Kao nedostatak izdvojila bih to što imaju prevelike porcije zbog čega se dosta hrane bacaju, npr. od jedne porcije paste mogla bi se najestи četveročlana obitelj.

Ova dva putovanja ostat će mi u sjećanju kao najljepše iskustvo. Upoznala sam puno novih zanimljivih i dragih ljudi, stekla iskustvo rada u hotelu u drugoj državi i iskustvo rada u grupama s ljudima iz drugih kultura, poboljšala sam svoje znanje engleskog jezika, a i naučila nekoliko riječi na drugim jezicima, posjetila sam nove gradove, probala tradicionalnu hranu koju prije nisam probala, poboljšala sam svoje komunikacijske i interkulturne vještine, stekla prijatelje s kojima održavam kontakt preko društvenih mreža, vidjela sam kako je živjeti u drugoj državi i još puno toga. Najbolja stvar je što su oba projekta bila potpuno besplatna. Stoviše, dobila sam i džeparac: 200 € za Irsku i 50 € za Grčku.

Preporučujem svima čije škole sudjeluju u Erasmus+ projektima da se prijave i ne propuste priliku za upoznavanje novih ljudi, proširivanje znanja, stjecanje neponovljivog iskustva i samostalnosti, ali i odlične zabave. Ne gubite ništa, a dobitak je mnogostruk.



Emanuela Ivelja i sudionici Erasmusa u Grčkoj

Putovanje na Smaragdni otok

Piše Dora Pašalić

U oblacima sam, doslovno i metaforički. Ne, nisam se ponovno zaljubila, nego se vraćam s Erasmus+ putovanja. Puna sam dojmova i ne znam odakle bih počela.

Moje Erasmus+ putovanje započelo je sasvim slučajno. Početkom godine profesorice su nas obavijestile da je u pripremi Erasmus+ projekt u kojemu može sudjelovati 20 učenika. Zainteresirani se trebaju prijaviti i napisati motivacijsko pismo. Bila sam sumnjičava, ponajprije zbog mog (ne)znanja engleskog jezika. Zadnji put sam engleski jezik imala u drugom razredu, a od tada je prošlo nekoliko godina i nisam toliko sigurna u sebe. Približavali su se zadnji dani za prijavu. Skoro sam odustala, ali moji roditelji, obitelj, prijatelji, dečko, ekipa iz Doma ... svi su me poticali i nagovarali da se prijavim. Sastavila sam motivacijsko pismo, poslala prijavu i nakon nekoliko dana stigli su rezultati s mojim imenom na popisu. To je bilo u listopadu, a putovanje je planirano za kraj veljače. Skoro četiri mjeseca za pripremu, činilo se dovoljno vremena. Nišam se ni okrenula, a već je došlo vrijeme za putovanje.

Klima

Svi koji su znali da planiram ići u Irsku govorili su mi da ponesem kabanicu. I da, kabanica je bila neophodna. Klima je oceanska i karakterizira je vlažnost, velike naoblake i mali broj sunčanih dana. Vjetrovi su stalni i snažni, dolaze sa zapada i zbog toga je hladno. Irsku nazivaju i „Smaragdni otok“ zbog bujnog zelenila kojemu pogoduje upravo takva klima. Zamislite nas Dalmatince koji smo došli u Irsku i u dva tjedna boravka sunce je provirilo jedva dva puta, ali je zato u

nekoliko dana palo kiše koliko u Splitu padne tijekom cijele godine.

Prijevoz

Putovanje u Irsku bilo je moje prvo putovanje avionom. Impresionirana sam osobljem koje radi na aerodromu i načinom na koji sve funkcioniра: veliki broj ljudi na jednom mjestu, preko tristo izlaza, milijuni prtljage ... i svi stignu na pravo mjesto. Jednostavno wow! Letjeli smo od Amsterdama do Dublina.

Znamenitosti

U Bragu nas je dočekala obitelj kod koje smo proveli dva tjedna (host family). Bili su jako ljubazni, dali su nam kuću na raspolaganje, sve je bilo jednostavno za dogоворити se. Sljedeći dan smo proveli u razgledavanju Dublina i kupovini. Mnogo je znamenitosti koje se isplati vidjeti. Dublinski dvorac ostavio me bez daha; raskošan i osmišljen do zadnjeg detalja. Posjetili smo crkvu i park sv. Patrika, Trinity College i Old library. Bili smo u Muzeju irskog viskija i slavne pivovare Guinness. Posjetili smo nekoliko pubova; jedan od poznatijih Temple pub. Probali smo pivo koje je odlično, ali jedna čaša košta 9 € pa se nismo više vraćali na slavnog Guinessa. Razgledali smo Cliffs of Moher, prirodni fenomen koji oduzima dah. Obišli smo i okolne gradove Galway i Greystones.



Medicinske sestre iz Splita u razgledavanju prirodnih ljepota Irске

Newtownpark House Nursing Home

Cilj našeg Erasmus+ putovanja bio je provesti dva tjedna u zdravstvenoj ustanovi te tako steći nova iskustva i upoznati kako funkcioniра zdravstveni sustav u nekoj drugoj državi. Ja i prijateljica smo bile u ustanovi Newtownpark House Nursing Home u kojoj su smještene osobe s demencijom. U zgradi trokatnici smješteno je dvadeset sedam korisnika. Svaki korisnik ima svoju sobu. Po dolasku u ustanovu upoznale smo direktoricu, mentoricu, ekipu iz ureda, voditeljice aktivnosti, medicinske sestre i njegovatelje. Primili su nas raširenih ruku, srdačni i prijateljski nastrojeni. pisati Što se tiče nacionalnosti zaposlenika te ustanove bio je jedan Irac; ostali su Filipinci, Indijci, Poljaci, Ukrajinci, Talijani, Srbi i Hrvati. Sve im je *sweet and lovely*, zahvaljuju za sitnice. Reći svakome i u svakoj prilici: „Hi, how are you today“ je kao Sveti pismo. Tako se obraćaju kolegama na poslu, svakom pacijentu, prodavaču, ljudima koje susreću na putu za posao i na autobusnoj stanici, vozaču u autobusu. A pri izlasku iz autobrašta obvezno je vozaču zahvaliti uz široki osmijeh.

Rad u ustanovi bilo je predivno iskustvo. Kada su vidjeli da odlično vladamo strukom i da ne bježimo od posla, dopuštali su nam da radimo sve i svašta. Naša pomoć im je uistinu bila od velike koristi. Medicinske sestre u Hrvatskoj i Irskoj ne rade iste stvari. Kod nas je medicinska sestra „katica za sve“, a u Irskoj je ona zadužena za terapiju, vitalne funkcije i dokumentaciju. O higijeni korisnika, njihovoj prehrani i pružanju pomoći kada im je potrebna brinu njegovatelji. Što se tiče opremljenosti ispred nas su milijun kopalja.

Plaća i standard

Plaća njegovatelja je oko 2000 €, prosječna cijena stana je oko 800 € po osobi plus režije i ostali troškovi. Npr. jaslice za djecu koštaju 1200 €. Svaki odlazak liječniku košta 75 €, bez obzira imaš li osiguranje ili ne-maš, lijekovi se naplaćuju najmanje 40 €. Hrana, piće i restorani skuplji su od naših. Trudnice rade do dva tjedna prije termina poroda, a nakon poroda imaju šest mjeseci rodiljnog dopusta.

Jedan Irac nam je rekao da niti jedna država nije uređena do te mjere da je u njoj život idealan. Svaka ima prednosti i nedostatke, i na kraju je najbolje tamo gdje si rođen, gdje su tvoji korijeni, i gdje imaš nešto svoje. Tamo ćeš se snaći koliko možeš i znaš, izabrat ćeš ono što misliš da je najbolje za tvoj život.

Hrana

Kratko i jasno: razočarana sam! Glavi specijalitet je *Fish and chips* ili *Nuggets and chips* što za mene nije ni-



Dora u pubu

sta novo što već nisam probala. Problem je što nemaju niti jednu pekaru, čak i Lidl je bez odjela s pecivima. Dva tjedna nisam okusila kruh. Kao kuhari također nisu ništa posebno, najvjestejiji su u upotrebi mikrovjedne pećnice. Uglavnom spremaju zamrznutu hranu. Voda također nije za piće. Meni koja volim kuhati i uživam u jelu, to je bilo pravo razočarenje.

Pješački prijelaz

Nemaju pješačke prijelaze; čak ni kod semafora. Podrazumijeva se da pješaci mogu prijeći cestu kada je automobilima crveno svjetlo i to nitko ne dovodi u pitanje.

Na kraju svega bilo je to jedno predivno iskustvo. Svugdje je lijepo kada znaš da se uskoro vraćaš kući, među svoje drage. Zahvalna sam svima koji su mi omogućili, podržali me, pratili i ugostili na ovom putovanju. Završavam s irskim blagoslovom koji se može pronaći na dosta mjesta u Irskoj, osobito na razglednicama.

Irski blagoslov
Neka ti svi putovi pođu u susret:
Vjetar neka ti uvijek puše u leđa,
Sunce neka ti grije lice,
Blaga kiša neka natapa tvoja polja,
A dok se ponovo ne sretнемo,
Neka te čuva Božja ruka.
(nepoznati autor)

Veliki dalmatinski bard

“Da je ovi grad pokrit ceradom, imali bi najveći cirkus na svitu!” Ovo je izjava o Splitu poznatog i velikog splitskog književnika, novinara i scenarista, Miljenku Smoje.

Miljenko Smoje rođen je 14. veljače 1932. u splitskoj četvrti Veli Varoš. Bez obzira što je rođen u mjesecu kada se svi vole pa čak i mačke, od mačaka su mu ipak bili draži psi, posebno njegov Šarko.

On je najbolje znao opisati kompanjonski odnos između čovjeka i životinje. *Barba* Miljenko je živio u ribarskoj, ne toliko imućnoj obitelji. Završio je gimnaziju i diplomirao na Višoj pedagoškoj školi. Neko vrijeme je radio kao učitelj u Komiži i Omišu. Iako je iskušao obje profesije, *barba* Miljenko je bio novinar oštrog pera i glas malog dalmatinskog čovjeka. Pisao je za Slobodnu Dalmaciju koja se u to vrijeme čitala pažljivije nego ijedan od današnjih domaćih portalata. Miljenko Smoje privlačio je čitatelje svojim djelima, inspiriran ljepotom, bojama i zvukovima Dalmacije. Bio je meštar reportaže i putopisa. Miljenko Smoje je bio *anarkišta* koji je volio započinjati dan s bocunom crnog vina na stolu i cigaretom u ruci. Volio je spizu

kojom su ga častili obični priprosti ljudi, najest se do brih tripica i napiti vina. Navečer bi pisao o ljudima koje je susreo i s kojima se družio tijekom dana, dok bi njegova muza Lepa i vjerni Šarko spavali sami u drugoj sobi.

Pisao je i skupljao priče koje bi često prerasle novinski tekst pa se meštar pripovijedanja malih priča okušavao i u ulozi scenarista. Upravo su serije *Naše malo mesto* i *Velo mesto* Smojina *dica* koje su likovima Bepine, Luigija, Meštra, Violete i ostalih oduševile gledatelje i ostale zapamćene kao najpopularnije hrvatske domaće serije ikad. Prema njegovu je predlošku snimljena i najljepša ljubavna Splitska priča, *Roko i Cicibela*.

Ta tri velika djela Miljenka Smoje kinematografsko su blago, koja su za Hrvatsku važna koliko i *Judita* Marka Marulića i Hrvatski preporod Vlahe Bukovca.

Imalo bi se puno o njemu pričati, a toliko malo ri-jeći. „*Jema, jema puno lipi stvari, ma i ne smim kazat!*”

Miljenko Smoje umro je 25. listopada 1995. u svom rodom Splitu. „*Ča je život vengo fantažija!*”

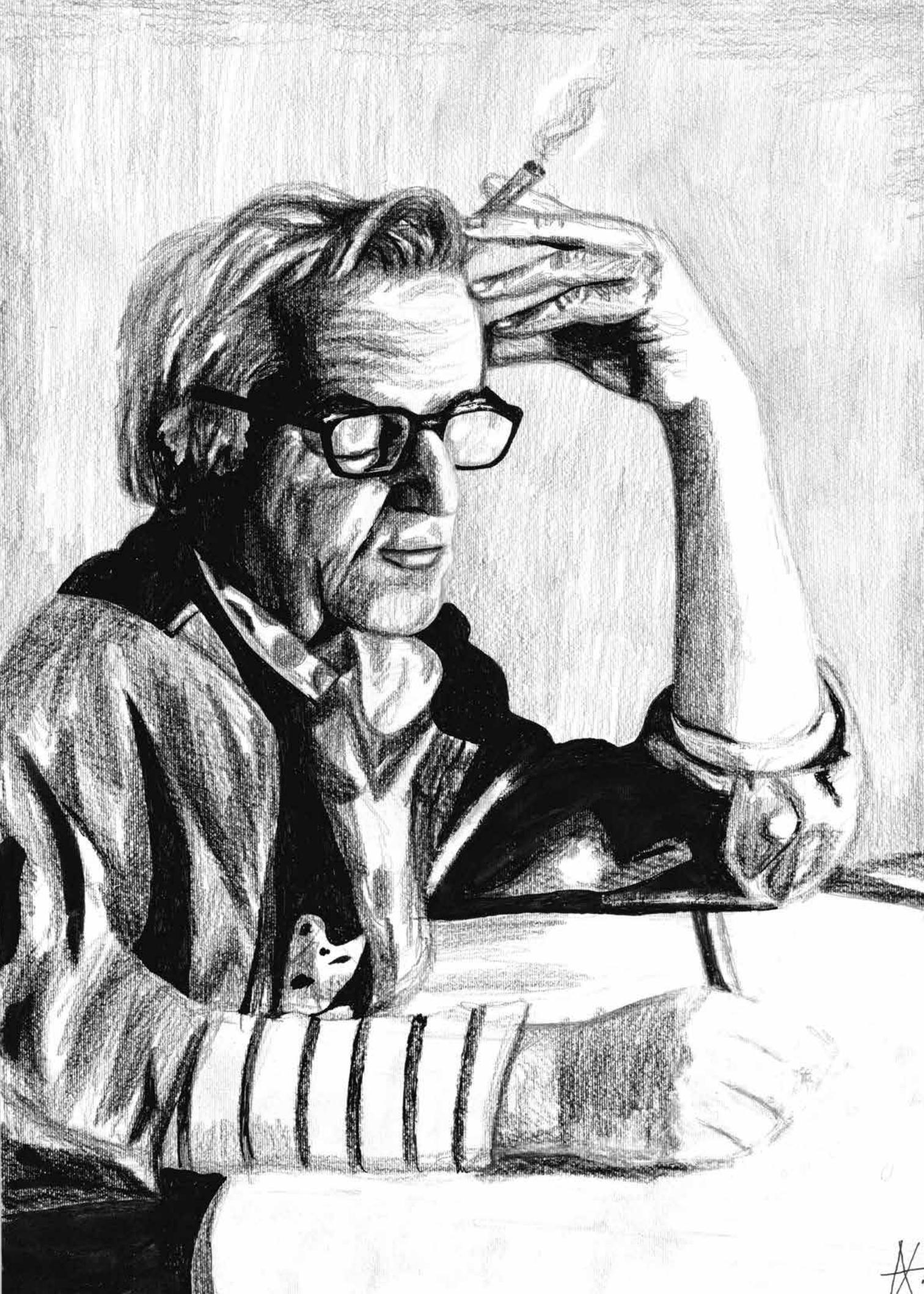
„*Adio i nikad više!*”

„Ja ne mogu drugo nego da ga volim“

Iz pera Miljenka Smoje nastalo je Velo mesto, kronika „Najluđeg grada na svitu“ kako je Smoje nazivao voljeni grad. Pišući Velo mesto zabilježio je sve važno što se događalo u gradu pod Marjanom u burnim godinama prve polovine 20. stoljeća. Mijenjale su se carevine, države, republike, vlade i vladari, ratovalo se i mirilo, slavilo i tugovalo, i najvažnije – rodio se Hajduk. Od tada do danas Split je nezamisliv bez Haj-

duka. „Za sve se klubove navija, a Hajduk se voli.” – moto je vjernih navijača.

Jedna od njih je Klara Volarević koja kaže: „Ja ga volim. Istina je da je sada loš i da nije bija prvak dugo vrimena, al opet je velik i moćan klub. Di god on igra ima iza sebe svoju vojsku Torcidu. To su judi koji bi za Hajduka dali sve. Tuđi čovik to ne može razumit.“



Preporuka za čitanje po izboru Anite Vudrag
Sebag Montefiore, Simon, 2013.

Jedne zimske noći

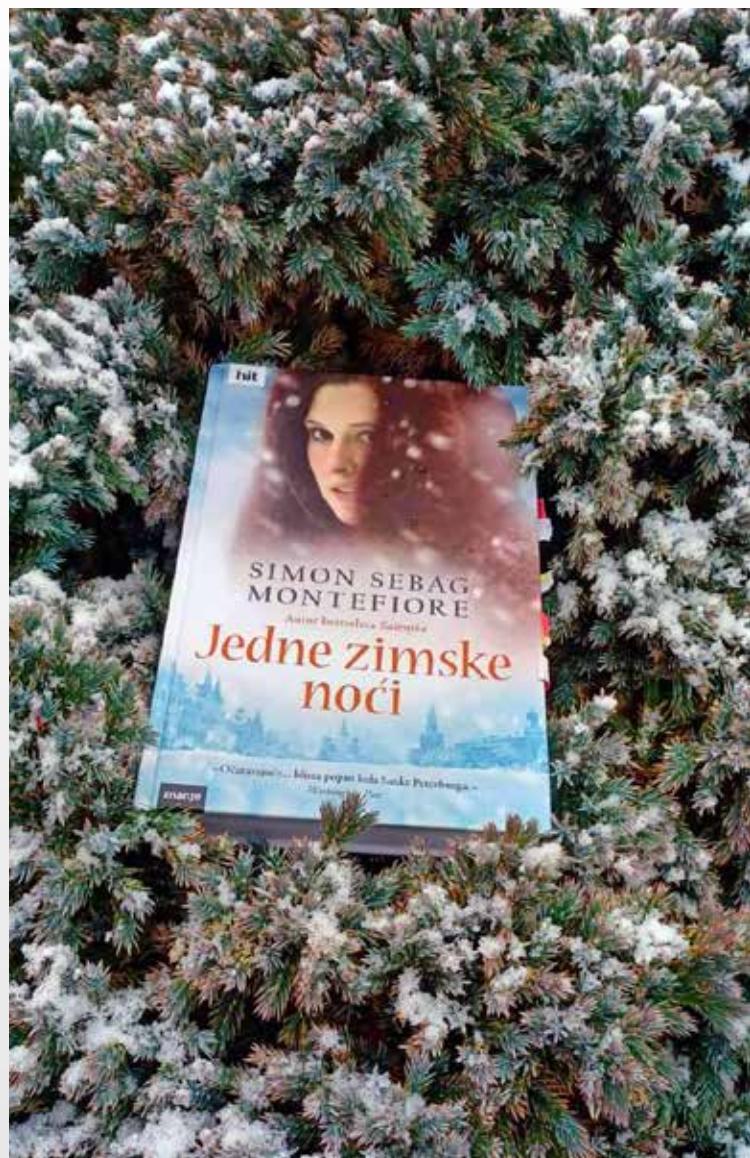
Znanje, Zagreb

Već sam nekoliko puta prebrisala ovaj uvod. Krenem, napišem rečenicu, pa stanem. Ne znam kako uopće započeti s recenzijom ove knjige. Kako okarakterizirati ovaj roman? Ne znam koji bih sloj romana prije spomenula: povjesni, socijalni, kriminalistički, obiteljski ili romantični. Na koji lik staviti naglasak?

Zar nije onda najpametnije vratiti se na početak, k čovjeku kojem zahvaljujem na ovom velikom djelu? Dakle, Montefiore je prije radio kao bankar, novinar i ratni izvjestitelj u vrijeme raspada Sovjetskog Saveza, no, ovaj Britanac je između ostalog i povjesničar. To objašnjava dobro poznавanje povjesne i društvene situacije naroda o kojem je često pisao. Mogu reći kako me je oduševio i svojim pisanjem potpuno uvukao u priču o Rusiji 1945. godine. Djelo započinje dramatično, pucnjem u samom središtu Moskve. Na kremaljskom mostu zatičemo tijela dvoje djece. To su djeca ruskih političkih moćnika. U to vrijeme na vlasti je Staljin koji sve prati budnim okom. Svaki napad i neposluh smatrali su se napadom upućenim ka vrhu, pa tako i ovaj.

„Tajne su poput minskog polja: ne znaš da je mina tamo dok ne staneš na nju. Brbljanje može uništiti obitelj.“

Svi su odjednom bili pod povećalom. Nesigurni u vlastitim domovima, shvatili su da su dotadašnja moć i sreća bili tek privid. Sva djeca elitne škole 801 u Ulici Ostoženka, od šestogodišnjaka do osamnaestogodišnjaka, nasilno su privедena te podvrgнутa teškim ispitivanjima. Od tog trenutka dolazi do razgranavanja radnje. Pratimo nemoć roditelja koji gube svaki kontakt s djecom, dok s druge strane zatvorskog zida informacije dobivaju na kapaljku. Paralelno i sami prolaze kroz provjere te su njihovi životi stavljeni pod veliki upitnik. Pratimo poljuljanu političku sliku i previranja unutar elitnog društva, razbijanje obiteljskih idila te psihološku stranu moćnika i podređenih što roman čini i psihološkim. Životi se mijenjaju rapidnom brzinom, a povjerenja se ruše poput domino kockica. Na zanimljiv i realan način Montefiore nam prikazuje surovost diktature i tadašnjih koncentracijskih logora. Ironično je kako je uz sve to i dalje pokušavao provesti temu ljubavi kao bezvremenske sile. U ovom romanu ona je nit koja spaja sve likove, iz svih



Fotografija Anita Vudrag

slojeva i društvenih položaja, od Staljina do protjeranih neistomišljenika, te nam postepeno tako svakoga i uvodi u radnju. Jednima je predstavljala spas od stvarnosti, a drugi su od nje bježali kako ih ne bi uništila.

Zanimljivo je kako je sve krenulo sa satova revolucionarnog profesora ruske književnosti, velikog zaljubljenika u Puškinova Onjegina. Od čitanja njegovih tekstova, preko Kluba fatalnih romantika do Igre. Ne... nije gramatička pogreška. Pisana je velikim slovom. Hoćete iskreno? Ni meni nije bilo jasno. Tek sam čitanjem počela shvaćati i usudila bih se reći kako bih, da me netko zatraži alternativni naziv za djelo, ponudila upravo tu riječ. Igra. Igra zvana život. Igra moći, osjećaja i razuma. A igra nije uvijek pravedna.

„Tek je mnogo kasnije shvatio da nije plakala samo zbog mrtvih prijatelja i prošlosti koju su dijelili, nego i zbog njihove budućnosti. I zbog tajne koju je čuvala više od vlastitog života.“

Najljepše uspomene djetinjstva vezane su uz priče iz bakinog krila. Jednu takvu ispričala je Laura Puljak.

Lijepa Kata

Sjeo mladi pastir na kamen pa promatra svoje stado kako mirno pase. Sjedi sam i pjeva o djevojci koja ga je ostavila. Oči mu se napuniše suzama, a usne zadrhtaše. Pristupi mu malo janje, kao da je osjetilo njegovu tugu. Odjednom se skupiše na nebu namrgođeni oblaci i gromovi počeše pucati. Začudio se mladi pastir otkud sad kiša. Doziva svoje stade i sklanja ga u pećinu. Kad za malo vremena sunce pustilo svoje zrake, mokra je trava zasjala, nevremenu ni traga. Izvede mladi pastir svoje ovčice iz pećine, pobroja ih i sav sretan vidi da su na broju. Kad tamo u daljinu, kao kroz sjenu, ugleda mladu djevojku, lijepu, vitku,

duge kose, u haljini plavoj, kako pleše i skače. Gleda i divi se. Doziva je i maše. Ali ona kao da ga ne čuje i ne vidi. Približi se mladi pastir, ali što on bliže djevojka sve dalje. Korača on prema djevojci, korak po korak, doziva i prilazi. A lijepa djevojka čas je pred njim, čas pored njega, pa onda iza njega, uhvati ga za ruku i započne razgovor. A on samo gleda i divi se toj ljepoti, opčinjen njezinim očima dubokim kao more i kosom koja se kao slap preljeva niz ramena. Zaboravio je mladi pastir na svoje ovčice. Djevojka odjednom nestala. Sjetio se pastir svoga stada i shvati da je i njega izgubio. Vratio se u selo i seljanima ispričao što mu se dogodilo. Stari mudri seljani rekoše mu da je onomad na toj livadi lijepa Kata izgubila život pa se pretvorila u vilu i javlja se pastirima.

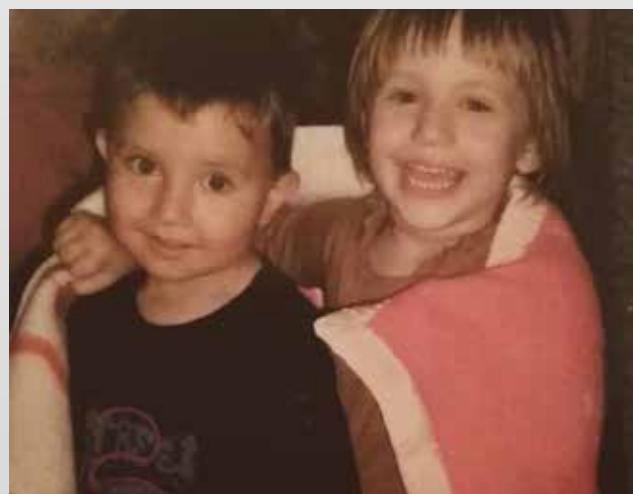
Stado se samo vratio u selo, a mladi pastir i danas vjeruje da postoje vile i da je najljepša od njih lijepa Kata.

Rođačke veze

Piše i crta **Mia Guja**

Dok sam bila s rođacima sam provodila vrijeme kod bake i djeda. Najveća briga nam je bila koju ćemo igru igrati. Nerado se sjećam vremena kada su mene djevojčicu moji rođaci dječaci izbjegavali. Srećom, to je razdoblje kratko trajalo.

Djetinjstvo je prohujalo brzo; sada smo raspršeni kao maslačak na vjetru. Marin i Zlatan su u Omišu. Marin već radi u hotelu, završio je Ugostiteljsku školu. Zlatan je maturant, budući instalater. Karlo je odselio u Njemačku prije sedam godina, uči za automehani-



Mia i Karlo u danima bezbrižnog djetinjstva

čara. Družimo se rjeđe nego prije. I zajedničkih tema je sve manje.

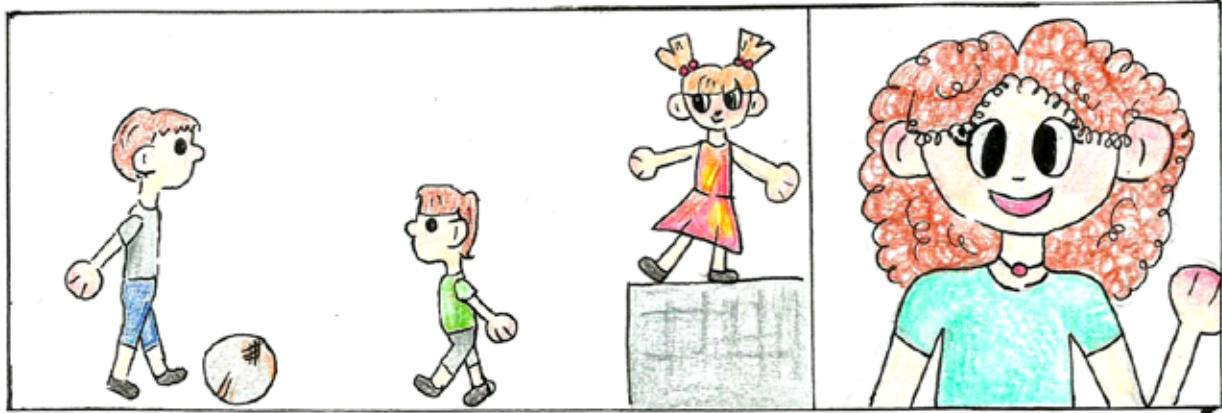
Ovaj najmanji i najsladji u stripu je moj trinaestogodišnji brat Bože. On već četiri godine živi u Njemačkoj.

Dina i Ema su rodice s kojima se viđam svaki vikend jer stanuju blizu mene, u Hrvacama. Školu poхађaju u Sinju; Dina Opću gimnaziju, a Ema sedmi razred osnovne škole.

Ja sam, kao što vidite, u Ženskom đačkom domu, 4. razred Zdravstvene škole. Još jedna godina i bit ću medicinska sestra.



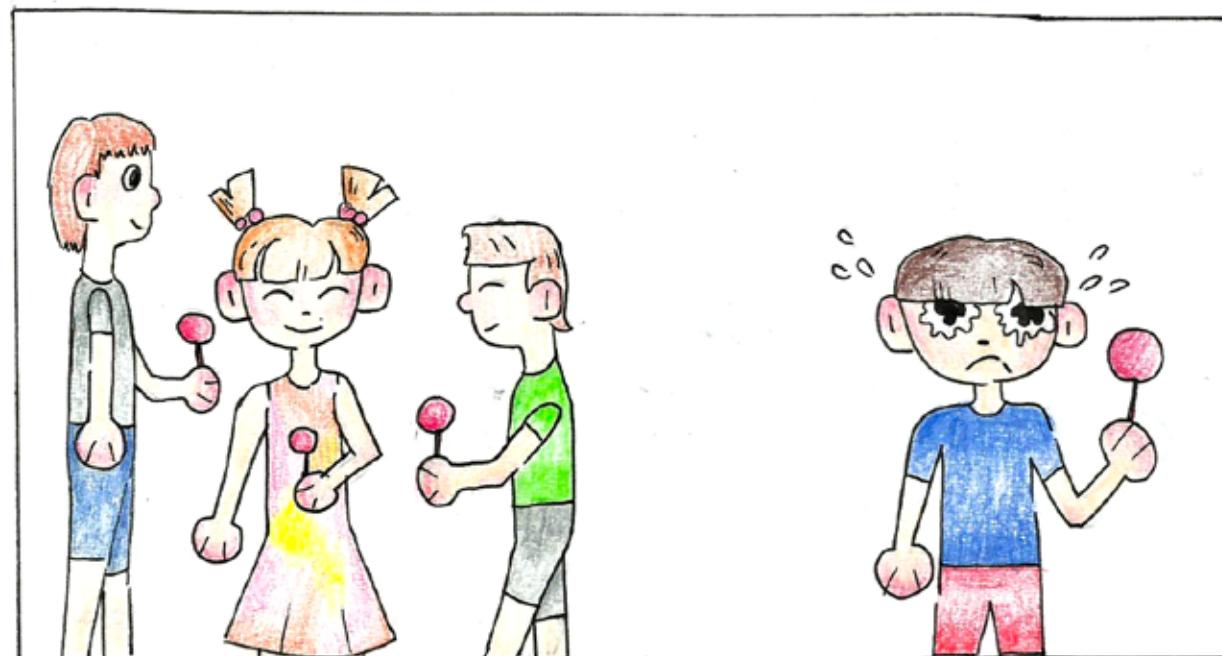
Mia i Karlo ovih dana

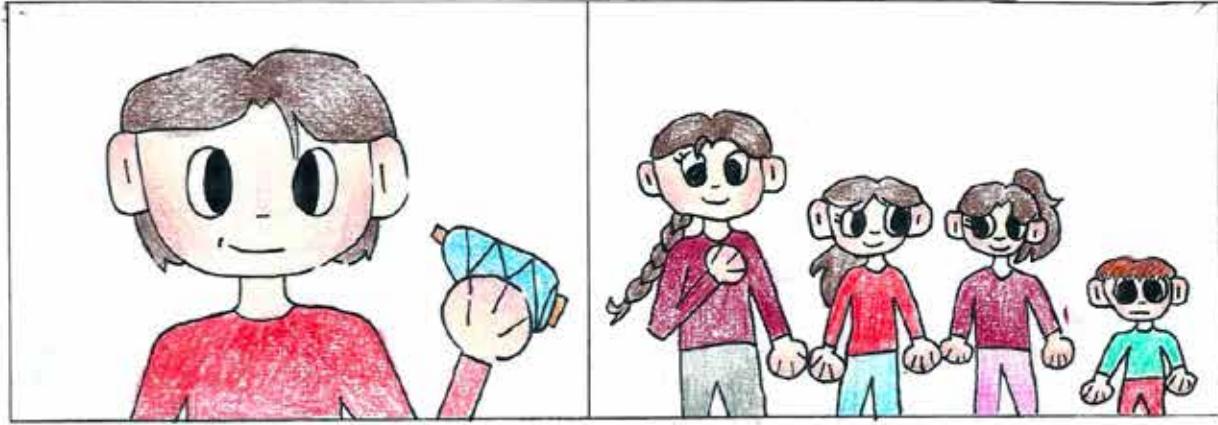


Teta bi uvik donosila slatkiše ...

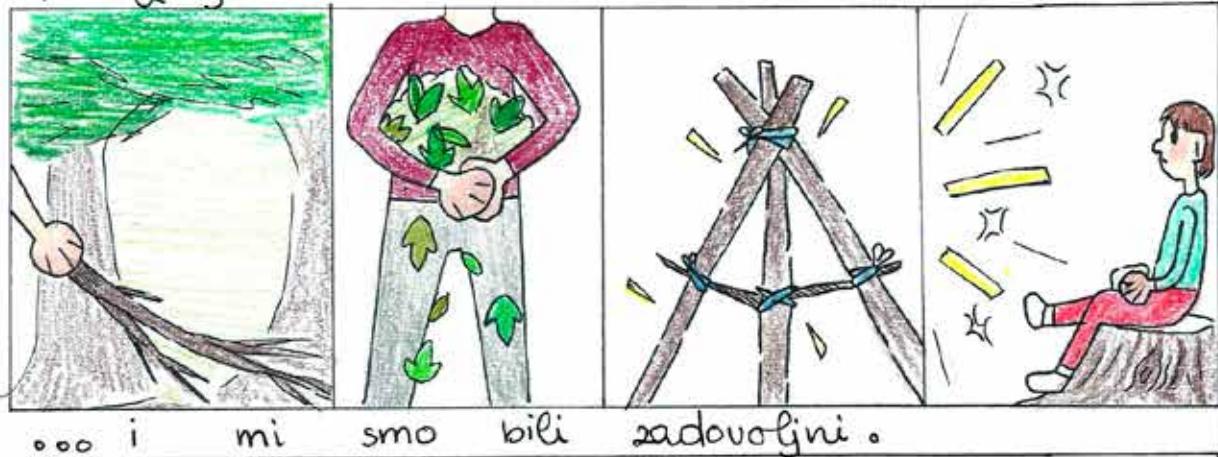


... ali ni to ne bi smirilo Karla.





Malo grinja , lišća, užeta i Jaffe ...



... i mi smo bili zadovoljni .



Čarobno ogledalo djetinjstva

„Mudre se stvari uče iz basni“ - kaže splitski dramatičar i dramaturg Jasen Boko koji piše kazališne tekstove za djecu i mlade. I poručuje: „U bajkama možete uživati, ali - za razliku od basni - nemojte im vjerovati.“

Gotovo je nemoguće zamisliti djetinjstvo bez slušanja, pričanja, a kasnije i čitanja bajki i basni. U svakom vremenu, prostoru i kulturi, istine što ih prenose bajke i basne su općeljudske, pune dubokog značenja. Šalju poruke o dobroti, poštenju, skromnosti, iskrenosti i istini.

Uz bajke i basne djeca se poistovjećuju s junacima i pozitivnim likovima, suočavaju se sa strahovima, shvaćaju što je dobro a što nije, razvijaju vjeru u pobjedu pravde i istine. Zli likovi predstavljaju različite negativne osobine čovjeka, njegove slabosti i mane.

I u stvarnom životu postoji dobro i zlo. Upravo nas

bajke i basne uče da se u teškim trenutcima treba boriti i ustrajati u pravdi i istini.

Za razliku od bajke, basna je sličnija životu. U bajkama ružni pačić izraste u prelijepog labuda, žabac se pretvoriti u kraljevića, Pepeljuga, Trnoružica i Snjeguljica dočekaju svoga princa bez obzira što same nisu napravile ništa osobito da bi se to dogodilo, osim što su bile dobre, lijepе i strpljive. U basni dobrota nije dovoljna za uspjeh, niti je zloča uvijek jamstvo za propast. U basni treba nešto napraviti da bi se zaslužio pristojan život. Pohlepa, lijenost i glupost bivaju kažnjeni, a profitiraju pametniji.

Kako se snalaziš u svijetu bajki i basni?

Tko je autor bajke?

- A. Braća Grimm
- B. Charles Perrault
- C. Hans Christian Anderson
- D. Ivana Brlić Mažuranić

- 1. Kako je Potjeh tražio istinu
- 2. Vuk i sedam kozlića
- 3. Mačak u čizmama
- 4. Crvenkapica
- 5. Regoč
- 6. Pepeljuga
- 7. Carevo novo ruho
- 8. Ružno pače

Koja je pouka basne?

- A. Lav i miš
- B. Kornjača i zec
- C. Cvrčak i mrav
- D. Lisica i gavran
- E. Lisica i grožđe
- F. Lisica i roda
- G. Žaba i vol

- 1. Sva stvorena ne mogu postati velika kao što misle.
- 2. Mnogi se pretvaraju da preziru i omalovažavaju ono što im je izvan dosega.
- 3. Ni jedno djelo dobrote, ma koliko bilo malo, nikad nije uzaludno.
- 4. Ne vjeruj onome tko te pretjerano hvali.
- 5. Radi danas da imaš sutra.
- 6. U sreću se uzda lud, a pametan u svoj trud.
- 7. Ne čini drugome ono što ne želiš da tebi čine.

Rješenje:

Tko je autor bajke? A 2 i 4, B 3 i 6, C 7 i 8, D 1 i 5

Koja je pouka basne? A3, B6, C5, D4, E2, F7, G1



**Ako želite da djeca
budu pametna,
čitajte im bajke.
Ako želite da budu
još pametnija,
čitajte im još bajki.**

Albert Einstein

Djetinjstvo

Djetinjstvo je zlatno doba,
kao potok bistri, svježi,
tada srce kuca brzo,
tad u zvijezde mašta teži.

U sebi je svatko dijete,
svatko u svom tajnom kutku
drvenoga konja čuva
i krpenu svoju lutku.

Tad je sve na svijetu lako,
svuda vlada divan sklad.
Djetinjstvu se svatko vraća
i ponovo mlad je, mlad!

Luko Paljetak